

Måndagen den 9 Maj 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades fyra protokollsutdrag för den 7 dennes och protokollet för den 25 sistlidne April.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att omröstningar enligt 65 § Riksdags-ordningen blifvit af Talmännen utsatta att i morgon Tisdag den 10 dennes anställas öfver de i Stats-Utskottets Memorial N:o 69 samt Banko-Utskottets Memorial N:o 9 intagna samt af båda Kamrarne godkända voteringspropositioner.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 5 och 6 dennes bordlagda Memorial N:o 77, med beräkningar öfver statsregleringen för år 1871 samt förslag i fråga om fyllande af Riksgälds-kontorets behof.

1:sta punkten.

Friherre Funck: Vid förra riksdagen framställde Stats-Utskottet förslag till upplåning af medel för fyllande af då befintliga behof, hvilket förslag gillades af denna Kammare med en röstöfvervigt af 54 röster emot 35. Detta förslag har jag med obetydliga förändringar trott mig böra upptaga såsom reservation emot det förslag om upptagande af ett tillfälligt lån, som denna Riksdags Stats-Utskott framställt. Då frågan om den ena eller andra metodens företräde så grundligt diskuterades vid förra riksdagen, har jag icke trott det vara behöfligt, eller ens lämpligt att åter upprepa de skäl, som då uttalades för ett amorteringslån på längre tid och mot upptagandet af ett ytterligare tillfälligt lån. Detta tillfälliga lån skulle blifva det fjerde, och enär dermed upplåningen icke kunde vara slut,

skulle snart framställas förslag om ett femte. Jag tror mig icke behöfva påpeka, hvarthän sådant skulle leda, eller att det icke kan vara gagneligt för Statens kredit och för dess ekonomi i öfrigt att fortsätta med upptagandet af tillfälliga lån, emedan dessa äro de dyraste af alla, i följd deraf att man icke vet med sig på förhand att kunna betala dem, utan måste hafva för sig att göra det genom upptagande af nya lån. Det är derföre, enligt min åsigt, nödvändigt att konvertera de af oss redan upptagna tillfälliga lånen och låta dem ingå i ett stort amorteringslån, och frågan är endast, om tiden der till nu är lämplig; detta är icke sagdt, men någon gång måste början göras. Som jag för öfrigt är förvissad om, att det af mig föreslagna sätt för upplåning af medel skall vinna mycket kraftigare försvar än det kan erhålla i min svaga röst, inskränker jag mig nu till att yrka afslag å första punkten af Stats-Utskottets förevarande Betänkande och bifall till min reservation.

Herr Wallenberg: Först och främst ber jag få erinra derom, att jag reserverat mig emot motiverna i Utskottets Betänkande, hvilka tillkommit i brådskan och derföre icke passa ihop med det slut, till hvilket Utskottet kommit. Vidare ber jag att få rätta ett uttrycks-sätt, som i Utskottets Betänkande förekommer angående perpetuella räntor; i förslaget till beslut förekommer nemligen, att det af Utskottet föreslagna lån skulle upptagas emot ouppsägbara obligationer, men dock förekommer i samma förslag en särskild punkt, som afser att hålla öppet för Riksdagen, att för hvarje år afsätta medel till amortering af lånet. I afseende å den nu föredragna första punkten tror jag, att det skulle leda till enkelhet och reda, om man först finge besluta angående det *belopp*, som behöfver upplånas, i hvilket afseende jag tror det ej skall uppstå någon meningsskiljaktighet, och om, sedan denna siffra blifvit bestämd, man finge besluta angående lånesättet. Det är alldeles gifvet, att, när Fullmäktige fått ett sådant uppdrag som detta, skola de använda all möjlig flit och hafva all möda ospard, för att utföra detsamma på det för Staten fördelaktigaste sätt och derom borde ett ord inflyta i början. Vidare är det gifvet, att, hvilket upplåningssätt som än kommer att begagnas, det kommer att blifva mot obligationer ställda till innehafvaren, hvilket är gemensamt för alla lånesätt. Jag tror, att det af den siste talar-
aren äskade afslag å Utskottets förslag icke är behöfligt, utan att man gerna kan antaga hans reservation, utan att afskåra sig möjligheten till en tillfällig upplåning, i fall händelsen skulle foga, att en sådan blefve nödvändig. Jag säger, *om händelsen skulle så foga*, med afseende derå, att Riksdagen möjligen kan taga intryck af den nuvarande ställningen.

På grund häraf anhåller jag om tvänne propositioner å 1:sta punkten, eller så att Herr Talmannen behagade först framställa en så lydande proposition: — — — — —

och sedan såsom motsvarighet mot punktens sednare del — — — — —

och anhåller jag, att Herr Talmannen behagade tillåta oss att behandla dessa frågor hvar för sig, så att icke två frågor, hvilka mången lika gerna skulle vilja bereda framgång, måtte ställas emot hvarandra, utan vi måtte få votera om dem särskildt.

Friherre Stjernblad: Såsom af förevarande Betänkande framgår, är här frågan om att anskaffa medel i låneväg för fyllande af befintliga behof af två motsatta naturer. Vi finna nemligen, att vi hafva att anskaffa medel till konvertering af redan upptagna och snart förfallna temporära lån, samt vidare för beredande af tillgång till beslutade och påbörjade ganska stora jernvägsbyggnader, och deraf framgår, att det icke endast är stundens behof, som måste fyllas, utan att vi äro inkomna på en lånebanan af ganska lång varaktighet. Sedan man nemligen här under riksdagens lopp beslutat att fortsätta de påbörjade norra och östra stambanorna, torde det falla af sig sjelft, att en återgång icke vidare är möjlig, utan att vi måste fullfölja och fullborda dessa banor. När man kommit på den punkten, är man icke vidare fri i sina beslut, såsom man var under sistlidne riksdag, då man endast afsåg att fullborda nordvestra stambanan, efter hvars fullbordande den sväfvande skulden skulle hafva stadnat vid ett belopp af cirka 12 millioner, ett belopp ej större, än att man kan tänka sig detsamma omsatt och slutligen amorteradt genom fortsatt temporär upplåning. Men annorlunda är förhållandet nu, då det visat sig nödvändigt att redan i år upplåna 8,500,000 R:dr, då vi beslutat byggande af jernvägar till en återstående kostnad af nära 22,000,000 R:dr, och då vi hafva att konvertera återstående temporära lån till belopp af 6,000,000 R:dr, eller sammanlagdt 36 $\frac{1}{2}$ millioner. Man behöfver då ej särdeles stora finansiella insigter för att inse, att ficklånesystemet måste öfvergifvas och att man måste bestämma sig för en bestämd upplåningsplan. Jag är lifligt öfvertygad derom och kommer äfven i enlighet dermed att afgifva min röst.

Hvad har nu Utskottet föreslagit oss, för fyllande af de befintliga behofven? Jo, en kombinerad upplåningsoperation genom upptagande af ett temporärt lån och upplånande af penningar emot uppsägbara obligationer. Denna kombination synes mig något invecklad, och jag tror icke heller, att man skall komma att gilla densamma. Hvad temporära lån beträffar, så har jag förut sagt, att jag icke kan under nuvarande förhållanden gilla sådana, och jag kommer äfven derföre att yrka afslag å första punkten af Utskottets förslag.

Som jag emellertid förmodar, att, ehuru endast första punkten är förredragen, det icke är förbjudet att kasta en blick äfven på den andra punkten af Betänkandet, vill jag icke underlåta att så göra. Har man, såsom jag, redan beslutat sig för att afslå första punkten, eller upptagandet af ett temporärt lån, följer deraf, att man äfven måste förkasta den andra punkten, ty att nu i vårt land vilja bygga upplåning endast på en lånemetod, som är så ny och så litet invuxen i det allmänna tänkesättet som upptagandet af lån emot uppsägbara obligationer,

obligationer, det vill säga sådana, hvaruti hvarken amorteringstiden eller amorteringsbeloppet äro utsatta, tror jag icke skulle lyckas. Dessutom ligger i sådana obligationers natur, att man, ifall man skulle besluta sig för ett derpå grundadt upplåningssystem, skulle komma att bryta mot den princip, som först vid jernvägsbyggnaders företagande här i landet uttalades och sedermera aldrig blifvit återkallad, eller att tungan af dessa för industrien så viktiga företag, af hvilka både samtid och framtid hafva nytta, borde drabba både det närvarande släktet och de efterföljande. Då nu Stats-Utskottet säger att amorteringen af dessa obligationer skulle verkställas med "de medel, som Riksdagen framdeles kan komma att anvisa för inköp af större eller mindre belopp af desamma", så frågar jag, om man icke kan tänka sig möjligheten deraf, att de aldrig blifva inlösta utan få naturen utaf perpetuella räntor och hvarigenom amorteringen af kostnaderna för jernvägsbyggnaderna kan fördröjas i det oändliga. Dessutom torde uppmärksamheten endast behöfva fästas vid, att här är föreslaget, att dessa obligationer skulle lyda å utländskt myntslag och sålunda få karakteren af kombineradt inländskt och utländskt lån, ty redan detta är tillräckligt skäl för denna Kammarer, som redan förra året yttrade sig absolut mot utländska lån, att icke bifalla Utskottets förslag.

Men då jag nu yrkar afslag å första punkten af Utskottets förslag och icke heller kan biträda den sednare punkten, är det min skyldighet såsom representant att hafva tänkt mig något sätt, huru behoven skola kunna fyllas, och jag ber i detta afseende få förena mig i den reservation, som blifvit af Friherre Funck med flera ledamöter af Utskottet afgifven och öfverstämmer med min åsigt, sedan dock deri några mindre förändringar blifvit gjorda. I mom. A) af denna reservation möta mig först såsom anmärkningsvärda orden "samt löpande med $4\frac{1}{2}$ procents ränta". Det är visserligen sant, att det kan vara i en eller annan riktning fördelaktigt att bestämma en låg ränta, men jag ber få fästa Herrarnes uppmärksamhet derpå, att, om ett lån betingar kapitalrabatt, det är likgiltigt hvilken räntefot som utsättes, ty den nominella räntan är och förblir en skylt, under det att den effektiva räntan är beroende på rabatten, och om man vill, såsom jag, göra ett lån inlösbart medelst uppköp af obligationer, till dess dessa uppgått till *al pari*, är det temligen likgiltigt hvilken räntefot man äsätter, ty hvar och en, som inköper obligationer, lär nog uträkna den effektiva ränta de hembära. Man skulle derföre kunna lemna ifrågavarande räntebestämmelse ovidrörd, men, då det för att lyckas med upplåningen är nödvändigt, att man gifver obligationerna en form, som är för allmänheten smaklig, tror jag det icke vara välbetänkt att binda Fullmäktige vid en bestämd räntesiffra, ty det kan visserligen hända, att man nu skulle lyckas om man utfäste en låg ränta, men det kan också hända, att en tid inträffar, då man gjort väl uti att icke hafva bundit Fullmäktige. Jag skulle derföre vilja föreslå, att siffran $4\frac{1}{2}$ procent utbytes emot "högst 5 procent".

Den andra förändringen jag skulle vilja föreslå uti Friherre Funcks reservation, afser den uti mom. A) förekommande bestämmel-

sen, att lånet skulle "återbetalas genom årlig amortering under loppet af omkring 40 år". Detta förutsätter nemligen, att lånets amortering skulle kunna utsträckas *utöfver* 40 år, men då jag och många med mig ej vilja att tiden för amorteringen af de lån, som upptagas för jernvägsbyggnader, bör utsträckas *utöfver* den tid, som Kammiaren i fjor bestämde sig för, då en likartad fråga som denna till afgörande förelåg, eller 40 år, skulle jag vilja föreslå, att det nu af mig anmärkta uttrycket måtte ändras till "inom loppet af 40 år". Vidare ber jag få anmärka, att det i samma moment af reservationen förekommande ordet "*upptaga*" icke är fullt lämpligt, emedan man deraf möjligen skulle kunna draga den slutsats, att alla 40 millionerna skulle på en gång upplånas, hvarföre jag skulle vilja föreslå, att ordet "*upptaga*" måtte utbytas emot ordet "*upplägga*". Enär jag icke heller anser lämpligt, att man nämner det nominela belopp af obligationer, som man vill släppa ut, utan anser, att man bör bestämma det effektiva beloppet som skall anskaffas, skulle jag vilja föreslå, att punkten B) uti Friherre Funcks reservation måtte utgå samt i stället till punkten A) fogas följande bestämmelse: "dock må under åren 1870 och 1871 mot förenämnda obligationer icke upplånas större belopp än 8,500,000 R:dr". Då den uti sista delen af punkten E) förekommande bestämmelse, "hvarvid dock iakttages, att anslaget icke må öfverstiga hvad som motsvarar ränta och amorteringsbeloppet för de försälda obligationerna" icke låter praktiskt utföra sig, om man tänker sig lånet upptaget i små portioner, och skulle lägga hinder i vägen för tillämpandet af en redan från lånets första uppläggning uppgjord amorteringsplan, får jag hemställa, att nämnda sats måtte helt och hållet utgå.

I följd af dessa förändringar kommer naturligen äfven ordningsnumren i de olika momenten att förändras, så att punkten C) förändras till B) och de öfriga punkterna, af hvilka C), D) och F) skulle blifva alldeles oförändrade, i öfverensstämmelse dermed äfven intaga en annan ordning. Jag tillåter mig slutligen, sedan jag nu särskildt vidrört de förändringar, jag önskar i Friherre Funcks reservation, att uppläsa mitt förslag, hvilket blifver så lydande:

A.) Riksdagen uppdrager åt Fullmäktige i Riksgälds-kontoret att, till bestridande af de vid innevarande riksdag beviljade anslag till Statens jernvägsbyggnader, äfvensom för att bereda tillgång, dels till bekostande af norra och östra stambanornas fullbordande, dels ock för inlösande af 1867 och 1869 årens för jernvägsbyggnaderna upptagna lån, mot fonderade statsobligationer i svenskt mynt å ett sammanräknadt nominelt belopp af högst fyratio millioner riksdaler, samt löpande med högst fem procents ränta, som halfårsvis förfaller, upplägga ett lån att återbetalas genom årlig amortering inom loppet af fyratio år; egande Fullmäktige att icke allenast bestämma obligationernas valörer och försäljningspris, utan äfven i öfrigt vid upplånningen tillvägagå på det sätt de finna lämpligast och med det allmännas fördel mest öfverensstämmande, dock må, under åren 1870 och 1871 icke upplånas större belopp än åtta millioner fem hundra tusen riksdaler.

B.) I afseende på föryttrande af återstående obligationsbeloppet

ega kommande riksdagar att för hvarje gång bestämma det belopp, som för året må i rörelsen utsläppas.

C.) Penningar, som genom ifrågavarande upplåning inflyta, må icke användas för andra, än de i momentet A) omförmälda ändamål.

D.) Till ränteliquider och kapitalskuldens amortering anvisas ett årligt anslag, motsvarande det belopp som hvarje år erfordras för sagde liquiders och amorterings verkställande; börande detta anslag, till dess hela skulden blifvit i stadgad ordning betald, årligen utaf Riksgälds-kontorets medel afsättas.

E) Ordagrant lika med momentet F) i Friherre Funcks reservation.

Och anhåller jag, att Kammaren ville, med afslag å Utskottets hemställan i första punkten, bifalla det af mig nu framställda förslag.

Herr Berger: Det är knappt tre år sedan Riksdagen beslöt upptagandet af ett tillfälligt lån på sex millioner och Stats-Utskottet har nu tillstyrkt upptagandet af ett nytt tillfälligt lån af 8,500,000 R:dr; men om man ser efter hvad ändamålet är med detta nya lån, så finner man, att nära hälften deraf afses för betalande af det förra tillfälliga lånet. Jag tror icke att det kan vara nyttigt för Staten att på detta sätt fortsätta med temporära lån, utan vill därför ansluta mig till den af Friherre Funck i dess reservation uttalade mening, att man nu borde upptaga ett större amorteringslån på längre tid. Men, då jag det gör, anhåller jag att få fästa uppmärksamheten på angelägenheten deraf, att sättet för amorteringen, då här är fråga om ett lån som icke på en gång upptages utan successive under flera år utsläppes, blir tydligare bestämdt. Ty, då det uti reservationen heter, att Fullmäktige borde upptaga "ett lån att återbetalas genom årlig amortering under loppet af omkring 40 år", stadnar man i ovisshet, om härmed menas, att de 40 åren skola räknas ifrån den tid, då hvarje särskild del af lånet upptages, eller ifrån den dag, då lånet i sin helhet upplägges, och första delen deraf utsläppes i marknaden — men jag tror, att i hvilketdera fallet som helst stora olägenheter skulle uppkomma. Om nemligen räntan vore bestämd till $4\frac{1}{2}$ procent och amorteringstiden till 40 år, så blir annuiteten också en bestämd summa nemligen 5,43 procent af obligationernas nominela belopp. Detta gäller dock endast för den del af lånet, som upptages under första året, och vill man hafva samma amorteringstid och följaktligen samma annuitet för de delar af lånet, som upptagas under andra och tredje åren, så är en gifven följd, att dessa lån komma att slutamorteras under loppet af flera olika år eller att slutliga amorteringen icke infaller på ett enda år. Det som upptages under 2:dra året kommer att amorteras på 41:sta året, det under 3:dje året på 42:dra året o. s. v., allt räknadt från lånets uppläggningsdag, och sålunda skulle lånet komma att sönderfalla i många små amorteringslån. Skulle åter reservanternes mening vara, att slutliga amorteringen af lånet bör inträffa på samma tid eller efter 40 år räknadt ifrån den dag, då lånet upplägges, måste naturligtvis den del af lånet, som upptages under andra, tredje och fjärde åren, komma att blifva utelöpande under respektive 39, 38 och 37 år, och sålunda kommer det att blifva olika annuiteter för hvar och en af dessa låneandelar

samt omöjligt att uppgöra en enda amorteringsplan för hela lånet, hvilket alltså äfven på detta sätt komme att sönderfalla i flera olika lån. Om icke reservanten i momentet E. hade föreslagit, "det annuiteten icke för något år må få öfverstiga hvad som motsvarar ränteeoch amorteringsbeloppet för de försälda obligationerna", hade det funnits en annan utväg att uppställa en fullkomligt ordnad amorteringsplan för hela lånet på en gång sålunda, att amorteringen redan från början fått omfatta hela lånet, änskönt blott en del af detsamma blifvit upptaget. Men då äfven genom borttagandet af nämnda bestämmelse och genom ett sådant amorteringssätt den olägenhet uppstode, att redan innan hela lånet vore upptaget en ej obetydlig del af detsamma hunnit amorteras, i följd hvaraf icke så mycket penningar som afsedt vore med lånet komme att för detsamma inflyta, hemställer jag, med hufvudsakligt bifall i öfrigt till Friherre Funcks reservation, att deri måtte göras det tillägg, att amorteringen icke skulle taga sin början förrän tio år efter den dag, då lånet blifvit upplagdt. Detta är det enklaste och lämpligaste sättet, hvilket äfven ofta användes uti andra länder, och man skulle derigenom kunna utsträcka amorteringstiden så, att hvad som upptages under första året blifver 50 år gammalt. Jag har intet emot de af Friherre Stjernblad föreslagna förändringar uti Friherre Funcks reservation, men får på de skäl, jag nu anført, föreslå, att till första momentet deri måtte göras följande tillägg: "dock så att denna amortering icke må taga sin början förr än tio år efter den dag då lånet varder upplagdt.

Herr Rydqvist: Då jag uti hufvudsaken instämmer uti hvad Friherre Stjernblad nyss anført, kan jag inskränka mig till att endast fästa mig vid några få momenter i det förevarande betänkandet. Det torde tillåtas mig, i likhet med Friherre Stjernblad, att kasta en blick på Utskottets förslag äfven i andra punkten, och vill jag dervid först i aiseende å förslaget om, att större delen utaf ifrågavarande lån skulle utgå i perpetuella räntor, instämma med Friherre Stjernblad deri, att det vore högst besynnerligt om man utfäste sig att betala perpetuella räntor uti ett myntslag, som ännu icke är standard i Sverige. Vidare får jag i afseende å dessa perpetuella räntor nämna, att, såvidt jag har mig bekant, detta lånesätt icke begagnas uti flera än två andra länder, som hafva statsskuld, eller Frankrike och England. Det har dock icke i England förekommit på många år. Det vore så mycket farligare att nu hos oss beträda denna bana som Utskottet sjeift säger i momentet F: "De medel, hvilka Riksdagen framdeles kan komma att anvisa för inköp af större eller mindre belopp utaf de ouppsägbara obligationerna". Detta ordet "*framdeles*" är så pass varnande det kan vara, ty om icke bestämd, ovilkorligt utgående årlig amortering af ett statslån föreskrifves, kan det blifva helt osäkert, när denna kommer att taga sin början; hvarförutan exempel från andra länder icke saknas, att de en gång anslagna amorteringsfonderna i behöfvets stund blifvit tillgripna. Dessa lån mot perpetuella räntor kunna således lätteligen förvandlas till så kallad evighetsskuld, hvilken åtminstone vårt land bör söka

undvika. Jag anser det derföre vara en särdeles god hållhake på Riksdagen, att lånet skall *amorteras*.

Jag instämmer, såsom sagdt, i öfrigt i den af Friherre Funck framlagda reservation med deruti af Friherre Stjernblad föreslagna ändringar, men jag ber få fästa uppmärksamheten vid det uti momentet D af samma reservation förekommande ordet "*må*", hvilket jag skulle vilja hafva utbytt emot "*få*", så att, derest man sammanställer momentet D med momentet A, meningen blir, att det beslutade lånet icke *får* användas till andra ändamål än för bestridande af de vid innevarande riksdag beviljade anslag till Statens jernvägsbyggnader, äfvensom för att bereda tillgång dels till bekostande af norra och östra stambanornas fullbordande, dels ock för inlösande af 1867 och 1869 årens för jernvägsbyggnader upptagna lån.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Då jag med min röst bidragit till Utskottets förslag torde jag böra angifva skälen derför. Om ett lån på 40 millioner nu upptages, är jag fullt öfvertygad om, att det icke kommer att dröja länge förrän Staten blir tvungen att upptaga ännu ett lån, ty det blir efter all anledning omöjligt, att i längden motstå den starka påtryckningen från flera håll att få komma i åtnjutande af statsbidrag till enskilda jernvägsanläggningar. Detta är ett skäl, hvarföre jag anser ett 40-millionerslån uteslutande för Statens jernvägsanläggningar nu icke vara lämpligt. Ett annat skäl för mig att biträda Utskottets förslag är min allvarliga önskan, att systemet med perpetuela räntor måtte vinna inträde och framgång här i landet. Utbjuder man nu perpetuela räntor samtidigt med obligationer, ställda på amortering under 40 år, så lemna allmänheten sannolikt företräde åt de sednare, men konkurrera åter perpetuela räntor endast med obligationer å viss förfallotid, kunna de förra säljas billigare och derföre lättare placeras. Man kan nemligen med den kapitalrabatt, som nu sannolikt ifrågakommer, med fördel för statskassan sälja perpetuela räntor till omkring 3 procent lägre pris, än obligationer, som förfalla efter 10 år, och således lemna allmänheten samma effektiva ränta för ett omkring 3 procent mindre kapital, hvarigenom de perpetuela räntorna böra blifva för allmänheten mera begärliga. Något skadligt för Statens kredit kan jag icke finna uti ett temporärt lån, som förfaller efter 10 år och rätteligen borde kallas ett lån på viss tid, men deremot tror jag ej att återbetalningstiden ovilkorligen bör bestämmas så kort som till 10 år, såsom Utskottet föreslagit, utan att den bör blifva något längre, t. ex. 15 år. Det är icke alls gifvet, att, om, efter en sådan tids förlopp, omsättning af ett dylikt lån behöfver ske, denna skall blifva dyrare än om lånet nu ställes på 40 års amortering, utan omsättning deraf kan tvärtom, i följd af förändrade konjunkturer, blifva ganska förmånlig. Jag hemställer fördenskull om bifall till Utskottets förslag med endast den förändring att orden "och ej längre än 10 år" måtte utgå.

Herr Dickson, Charles: Det är visserligen blott första punkten, som nu är föredragen, men i likhet med de flesta af de föregående talarne torde äfven jag få yttra mig öfver frågan i sin helhet.

Det är dock endast med mycken tveksamhet, som jag nu uppträder, då jag funnit mina åsikter diametralt motsatta flertalets af de förra talarne, och jag således har föga hopp om framgång. Jag kommer nemligen att yrka bifall till första punkten och afslag å den andra. Enligt min åsigt bör ett temporärt lån under närvarande förhållanden blifva ganska fördelaktigt och kunna erhållas till och med på billigare vilkor, än det sista lånet, som dock, som vi veta, var särdeles förmånligt. Dessa temporära lån kunna jemföras med engelska exchequerbills eller anvisningar å kommande statsinkomster. Jag hoppas och tror, att lyckligare tider stunda för Sverige, jag hoppas ökad välstånd och ökade statsinkomster, jag är viss att det kommande året i stället för att visa statsbrist skall lemna öfverskott, och hafva vi då korta löpande ficklån, använda vi nog öfverskotten för att betala dessa lån. Dessutom förefinnes det en annan omständighet, som talar för att nu stadna vid ett temporärt lån. Den utgång frågan om spårvidden å norra stambanan kan erhålla, kan föranleda dertill, att vid nästa riksdag det belopp, som erfordras för denna stambanas fortsättande, kommer att undergå en betydlig förändring mot hvad nu är beräknadt, och det torde således vara skäl att uppskjuta det ifrågasatta upptagandet af ett större lån. Mot reservanternas åsigt att ett lån till belopp af icke mindre än 40 millioner skulle uppläggas inom landet och utgifvas i Svenskt mynt, hyser jag stora betänkligheter. Under gynnsamma förhållanden, då penningtillgången är riklig, skulle visserligen hinder icke möta för lånets upptagande, men det är oriktigt att utgifva det i en sådan myntsort, att lånet icke kan få någon kurs i utlandet, utan blifver helt och hållet beroende på tillgången af kapital inom landet. Då nu lånet skulle upptagas under flera års tid, kunna ju penningekonjunkturerna variera ganska betydligt, så att Riksgälds-kontoret väl kan erhålla en del af lånet för godt pris, men åter under en annan tid kan försälja obligationerna endast mot betydlig kapitalrabatt. Jag är således en motståndare till förslaget om ett stort inhemskt lån, men deremot anser jag det för ordnandet af Sveriges finanser vara till stor fördel, om systemet med perpetuela räntor vinner inträde, och det i ännu större utsträckning, än Utskottet tänkt sig, ty enligt min åsigt borde man med perpetuela räntor konvertera alla lån, vi för närvarande ega. Jag tror dock ej, att tiden härför ännu är kommen, och detta emedan Utskottets förslag är grundadt på några förutsättningar, hvilka kanske icke ega tillämplighet. Den ena är att guld skall blifva vår standard, den andra att francs skall blifva universalmyntet, och den tredje att räntorna skola betalas i ett konventionellt mynt, som kallas caroliner, hvilket ännu saknar all kurs. Andra punkten torde således för närvarande icke böra bifallas. Nu är dock egentligen blott fråga om första punkten, och af hvad jag anført framgår, att jag anhåller det densamma måtte varda af Kammarren godkänd.

Grefve Hamilton, Henning: Jag har endast begärt ordet för att yttra mig i afseende å föredragningssättet. Då så många förslag här blifvit framställda, torde det möta svårigheter att samman-

jemka alla de olika meningarne, och jag hemställer därför, om icke Kammaren, då endast första punkten nu är under föredragning, skulle finna lämpligt att dela den i två. Jag tror dock ej det vara skäl att göra det tillägg till första delen Herr Wallenberg föreslagit, eller att lånet skulle upptagas på någotdera af de sätt Kamrarne bestämma, ty det kan ju inträffa att endast ett lånesätt beslutas. Hvad som i första rummet är af vigt att Kamrarne förena sig om, är det belopp, som under 1870 och 1871 skall upplånas; blifver blott detta bestämdt, torde det vara lättare att förena sig om sättet hvarpå upplåningen skall verkställas. Jag tager mig därför friheten föreslå, att Kammaren behagade dela punkten på det sätt att först företages till afgörande första delen till och med orden: "Åtta millioner femhundredratusen riksdaler", och derefter, sedan således beloppet blifvit afgjordt, sednare delen.

I anledning häraf hemställde Herr Grefven och Talmannen huruvida Kammaren, på sätt Grefve Hamilton föreslagit, behagade besluta, att den första delen af förevarande punkt, som slutar med orden: *motsvarande åtta millioner femhundredratusen riksdaler*, först skulle företagas till pröfning och afgörande samt att Kammaren derefter skulle öfverlägga och besluta rörande den sednare delen af punkten.

Ropades ja.

Härefter uppropades och yttrade

Herr Rydin: I afseende å det nu framlagda förslaget är det två omständigheter, vid hvilka man bör fästa uppmärksamhet, lånesättet och summans belopp, och man har derjemte att efterse i hvad förhållande lånet står till statsregleringen i allmänhet. I detta sistnämnda hänseende torde jag först få påminna om åtskilligt i föregående Riksdagars beslut, som visar att vi, efter mitt förmenande, äro inne på en väg, som blifver allt svårare och svårare att komma ifrån, derest Riksdagen icke beslutar sig så först som sist för hvad som nödvändigt måste ske, nemligen att åtaga sig förökade skatter. Man må erinra sig, hurusom 1863 års Riksdag beslöt att anslå 3 millioner till försvaret, utan att dertill anvisa några medel, dervid dock är att märka, att Ridderskapet och Adeln samt Presteståndet ville för ändamålet åtaga sig beviljning, men att de båda öfriga stånden sade nej, hvilken mening ock blef den segrande. 1866 lemnade man efter sig en brist af omkring 2,800,000 R:dr, utan att anvisa medel för dess betäckande. 1867 beslöt man ett lån af 6 millioner för att betäcka den dåvarande bristen, på samma gång man lemnade de då beviljade jernvägsanslagen utan anvisning af medel till deras bestridande. Vid 1868 års riksdag fann man först och fränst en brist i inkomsterna för 1867, som uppgick till 2,450,000 R:dr, och dessutom brist i afseende å beräknade jernvägstrafikmedel 800,000 R:dr. Härtill kommer att för nämnde år 1868 uppstod en brist i inkomster af 3 millioner och i beräknade jernvägstrafikmedel af 1,275,000 R:dr, samt att derjemte 1,018,000 R:dr utbetaltes i und-

sättning till de af missväxt lidande. För 1869 har visat sig en brist i bevillningsmedel af 300,000 R:dr, hvartill komma 840,000 R:dr undsättningsmedel i följd af missväxt, och för detta år uppkommer genom skatteförenklingen en minskning i ordinarie inkomsterna af omkring 300,000 R:dr. Om vi nu summera ihop dessa siffror, komma vi till en summa af omkring 10,000,000 R:dr. Detta är den balans, som visar sig för den, som, för att söka en förklaring af vår nuvarande finansiella ställning, tager kännedom om de föregående statsregleringarne, men om man jemväl fäster uppmärksamhet vid Riksgäldskontorets hushållning, hvarom jag nu icke har kunnat förskaffa mig tillräcklig kännedom, så har man der ytterligare att söka upphovet till den verkliga brist, som genom lån blifvit betäckt, och hvilken uppgår till högre belopp. Om man nemligen afräknar anslagen för jernvägsbyggnader under riksdagarne 1865—1866, 1867, 1868 och 1869 12,790,000 R:dr från de lån vi under de sistförflutna tre åren beslutat eller 28 millioner, finna vi att vår statsbrist fått, utan anskaffande af medel till dess betäckande, uppgå till ej mindre än 16 millioner. Vidare är att märka, att detta skuldsättningssystem har varit förknippadt med särskilda åtgärder af mera utomordentlig natur för bristens fyllande. I den 1866 gjorda statsreglering inberäknar man två års bevillningar, en för nämnde år och en som, påförd för år 1867, dock icke utföll förr än det följande, hvilket gör, att allmänna bevillningen numera icke inflyter förr än året efter det, för hvilket den beräknats. Vidare tog man vid 1869 års riksdag två års bankovinst, och vid denna riksdag har man så noga ransakat i alla lådor efter behållningar, att man, utom de af Kongl. Maj:t öfverlemnade 200,000 R:dr, beslutat sig för att använda 568,000 R:dr, af hvilka dock 100,000 R:dr icke kunnat erhållas på annat sätt än att man förvandlat det anslag, från hvilket man hemtat denna behållning, till förslagsanslag, hvadan således ingen säkerhet är för att anslaget skall medföra förhöjning i följande statsreglering. Att på sådant sätt hushålla, kan icke vara öfverensstämmande med Riksdagens skyldighet att åstadkomma jemvigt mellan inkomster och utgifter. I följd af allt detta har jag icke kunnat frångå den åsigt, att det är nödvändigt, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, upptaga högre skatter. Denna nödvändighet hafva vi visserligen sökt komma ifrån genom att beräkna bränvinsmedlen högre, än Kongl. Maj:t antagit, och genom att, på sätt jag nyss omförmålt, tillgodogöra oss åtskilliga behållningar. Vi hafva derigenom visserligen kommit derhän, att vi kunna få riksstaten att gå ihop, utan att behöfva låna för annat än amortering af 1867 års lån och nya jernvägar. Hvad som dock vållar att jag nu anser mig böra framställa olika förslag mot föregående talare är, att jag anser det af aldra största vigt, att, derest ej nöden kräffer undantagsåtgärder, Riksdagen fullgör iklädda förbindelser. Till en sådan räknar jag, med hänsyn till länets beskaffenhet och den uppgörelse, som skedde af Statens affärer vid 1868 års riksdag, den förbindelse 1867 års riksdag iklädt sig att under åren 1870, 1871 och 1872 betala 1867 års lån. Detta var nemligen ett lån, som tillkommit, icke för jernvägsanläggningar, utan för betäckande af brist i statsbudgeten. Vidare är att märka, att vid

1869 års riksdag motiverade Kongl. Maj:t sitt förslag om användande af två års bankovinst dermed, att dessa medel skulle begagnas för att betala den 1870 förfallande andelen af 1867 års lån, och således hafva vi redan två gånger gifvit på hand att under detta år gälda ifrågavarande lån. Härtill kommer ytterligare, på sätt jag nyss antydde, att 1868 uppgjordes staten så, att man icke under normala förhållanden skulle behöfva upptaga lån för annat ändamål än jernvägsbyggnader, och att således icke någon annan brist, än den som af anslag för sådana ändamål framkallades, skulle visa sig i de näst följande årens statsregleringar. Jag yrkar derföre, att Riksdagen måtte uppfylla sin förpligtelse att utan särskild skuldsättning betala den detta år förfallna andelen af 1867 års lån. Detta tillgår på det sätt, att Riksdagen beviljar en skatt, som motsvarar denna låneandel 1,900,000 R:dr, och detta kan ske genom att höja allmänna bevillingen med 50 procent under detta och följande år. Hvad åter beträffar den under nästa år till inbetalning förfallande andelen af samma lån, anser jag att man kan till nästa år uppskjuta att definitivt afgöra, huruvida den skall utbetalas eller inryckas i det nu beslutade stora lånet; man bör nemligen först afvakta kännedom om de inflytande skatternas beräkneliga belopp, hvilket torde, om vi få glädja oss åt ett bättre år, möjligtvis kunna i öfverskott lemna utsigter för liiquidation. Således, då lånesumman 8,500,000 R:dr uppkommit på det sätt, att man till jernvägsanslags bestridande beräknat 4,700,000 och återstoden eller 3,800,000 R:dr till gäldande af de under 1870 och 1871 förfallande andelar af 1867 års lån, bör icke Staten vara berättigad att upplåna hela detta belopp, utan blott hvad som åtgår till jernvägar. Man har sagt att man har *rättighet* att upptaga lån, emedan våra jernvägar kostat mera än den lånesumma, som nu i statsregleringen blifvit föreslagen. Skulle man emellertid vara berättigad att låna mot anvisning på fast egendom af motsvarande värde, så skulle man också kunna anse sig berättigad att låna med hänvisning på valuta befintlig i annan offentlig egendom, såsom t. ex. Stockholms slott eller Kongl. Biblioteket. Jag väntar mig härvid visserligen den invändning, att jernvägarne äro en produktiv egendom, men förhållandet är dock, att om man skall beräkna vanlig ränta, kan den industriela verksamhet, som af jernvägarne frambringas, icke beräknas afkasta mera än half ränta, hvardan halfva detta kapital för närvarande är lika inproduktivt som nyssomförmälda slag af egendom. Tager man i betraktande jernvägarne betydelse för landet, kommer man snarare till ett resultat, som är motsatt det, som söker skäl för rättigheten att låna. Den enskilda industriela verksamhet, som i så hög grad väckes till lif af jernvägarne, blifver ett inkomstgifvande kapital, hvars ökade afkastning medför skyldighet att godtgöra de fördelar, man derigenom af det allmänna vinner. Sålunda hänvisar detta förhållande mera på åtagande af förhöjd beskattning, än på ökad skuldsättning. I följd af allt detta är det naturligtvis betänkligt att fortsätta vårt nuvarande lånesystem, utan vi måste i stället åtaga oss ökade bördor för samhällets bästa, något hvartill vi, med hänsyn till de ökade fördelar samhället skänker oss, äro förpligtade. Ingen lär väl heller

vilja påstå, att icke nationen kan åtaga sig dessa bördor, och skulle några tvifvelsmål härutinnan förefinnas, böra dessa häfvas vid granskning af sammandraget öfver 1869 års bevilning, hvilket visar att under föregående år allmänna bevilningen trots missväxterna högst obetydligt fluktuerat. Då således förmågan att skatta finnes, hafva vi blott att tillse, att vi nu genast sätta stopp för förra lånesystemet och börja uppgöra staten på ett sätt, att vi kunna stå till svars derför. Vi måste visa, att vi erkänna samhällets anspråk på oss att vi för alla förmåner, vi af samhället åtnjuta, sjelfva vidkännas uppoffringar och icke hvälfva omsorgen på framtiden.

På grund af hvad jag nu anført, anser jag lånebeloppet böra nedsättas, så att lånesumman för detta år inskränkes till 7 millioner, och då jag sluter mig till deras mening, som anse att ett större lån nu bör uppläggas, föreslår jag att den föreslagna stora lånesumman måtte nedsättas till 35 millioner. Jag tager mig således friheten yrka bifall till Friherre Funcks reservation i den form, som Friherre Stjernblad föreslagit, med den ändring i A) att i meningen "för inlösande af 1867 och 1869 årens för jernvägsbyggnaderna upptagna lån" orden "1867 och 1869 årens" utbytas mot "1869 års"; lånebeloppet fyratio millioner nedsättes till 35 millioner, samt att det för åren 1870 och 1871 till upplåning föreslagna belopp nedsättes till 7 millioner.

Herr Nordström: Den upplåning, Stats-Utskottet genom ifrågavarande Memorial föreslår, har till ändamål att bereda tillgångar ej allenast för de under innevarande riksdag till Statens jernvägar beviljade anslag, utan ock för inlösande af de Riksgälds-kontorets obligationer, som under detta och nästa år till betalning förfalla. Beloppet utgör 8,500,000 R:dr, att upptagas mot i svenskt mynt ställda, på innehafvaren lydande, obligationer, att återbetalas på bestämda tider, ej kortare än fem och ej längre än tio år från obligationernas utgifningsdag. Räntefot, valörer och kapitalrabatt skulle Fullmäktige i Riksgälds-kontoret få bestämma. Alternativt med detta upplåningssätt skulle, efter Fullmäktiges bepröfvande, äfven ett annat få användas, nemligen genom utfärdande af *ouppsägbara obligationer*, lydande å caroliner eller francs i guld, en carolin svarande mot 10 francs, och löpande med 4 procents ränta, i valörer, dem Fullmäktige skulle få bestämma under förbehåll, att halfårsräntan skall jemnt uppgå till en eller flera caroliner, och carolinen beräknas till 7 R:dr 20 öre R:mt.

En särdeles betydlig, högt aktad minoritet har deremot föreslagit, att för samma ändamål, med tillägg af medel till inlösen af de år 1869 utfärdade obligationer för ett lån af 4,000,000 R:dr, skall uppläggas ett lån mot obligationer å *fyratio* millioner, löpande med $4\frac{1}{2}$ procents ränta, att *amorteras* under loppet af omkring 40 år. Valörer och försäljningspris skulle Fullmäktige få bestämma; dock finge under åren 1870 och 1871 ej mer än *tio* millioner få i rörelsen utsläppas, derest ej nästkommande Riksdag annorlunda bestämde.

Dessa förslag är det nu, som Riksdagen skall i dess sista timmar taga under pröfning och i saken fatta beslut. Frågan är obestridligen ganska allvarsam och tiden för pröfningen ganska knapp. År 1868 gällde frågan, huruvida det för fortsättning af jernvägsbyggandet erforderliga lånet borde inskränkas till 18, eller utsträckas till 25 millioner, och segrade den förra meningen, äfvensom den, att lånet borde sökas utrikes. År 1869 föreslogs en upplåning för samma ändamål af 30 millioner, hvaraf dock endast 4 millioner skulle under första året få upptagas och obligationerna derå ställas i svenskt mynt. Detta förslag antogs i hvad dess sednare del angår, ehuru många af dem, som året näst förut lifligt talade för det mindre beloppet, nu tillstyrkte ett lån af 30 millioner, fördeladt till upptagande under vissa år, under förmodan eller förhoppning, att dermed icke blott statsbanorna skulle kunna byggas, utan ock ett och annat understöd för enskilda banors byggande beredas. Man fattade vid samma riksdag beslutet att hos Kongl. Maj:t anhålla, det alla landsändar skulle tillfrågas, huruvida och i hvilka nejder enskilda eller bibanor för näringslivets utveckling kunde behöfvas, och, såsom vi veta, hafva svar icke uteblifvit i sådant hänseende, nu förelagda en särskild komité till pröfning och utredning.

Åsigtorna om sättet att gå till väga för anskaffande i låneväg af medel för fortsatt byggande af jernvägar inom vårt land, hafva, såsom man finner, sålunda varit något varierande och i saknad af fast plan, och äfven i det förslag, som nu framlagts, visa de sig åter sådana. Betänkligt förekommer det emellertid, att nu äfven upplåning påkallas, för att inlösa obligationerna från 1867 och 1869 årens temporära lån, och man tyckes nära nog hafva bortglömt stadgandet i 66 § Regeringsformen derom, att till betalande af rikets gäld och för vården af Statens kredit medel genom "särskild bevillning" skola af Riksdagen tillskjutas. Grundlagen vill ej, att skuldbördan från en innevarande tid skall få hvälfvas på framtiden allena; den vill att äfven den innevarande tiden deraf skall draga sin andel.

I nämnda afseende förtjenar det *alternativa* förslag till upplåning, Utskottet jemte sitt första framlagt, särskild uppmärksamhet, i förening med de förklaringar deröfver, hvilka dess upphofsman, Herr Wallenberg, i sin reservation meddelat. Utfärdande af *ouppsägbara obligationer*, — huruvida från både Statens och långgifvarens sida, eller från endast den sednares, nämnes icke, dock torde det sednare afses — bereder största trygghet, säger han, och minsta tunga för Statens finanser; de medföra en lindring i annuiteterna, tillägger han, och man vinner genom dem ett *fonds*system, uti hvilket alla äldre lån så småningom kunna uppgå. Hvad tryggheten angår, må vara, under förutsättning dock, att sådana obligationer i vårt på penningetillgångar icke öfverflödande land kunde vinna gångbarhet, eller ock i andra länder någon efterfrågan. Men huruledes sådana uppsägbara obligationer skulle kunna bilda ett *fonds*system och ändock medföra mera lindring i annuiteterna, än de genom utlottning till visst belopp för år amortabla obligationerna, är mindre fattligt, enär just det utgör karakteren på fonderad skuld, att en viss *fond* är anvisad till obligationernas amortering till viss del för

året. Man skulle endast kunna sålunda fatta detta märkliga påstå-
ende, att dermed afsåges, att till en obestämd framtid uppskjuta
dess obligationers inlösen, allt efter som råd och lägenhet då kunde
erbjudas sig; men vid sådant förhållande skulle man handla i rak
strid med förut åberopade 66 § af Regeringsformen, som icke med-
gifver att på kommande släkten uteslutande kasta betalningen för
det nu lefvandes skuldförbindelser. Hvad Herr Wallenberg med
dessa så kallade ouppsägbara obligationer egentligen afsett, är i
sjelfva verket ej annat än *perpetuela räntor*, såsom han ock benäm-
ner dem i sin motion N:o 34. ehuru han utrustat dem med både obli-
gationer och kuponer; men dessa perpetuela räntor, som i det yttre
framstå såsom ränteförskrifningar, hvilkas belopp Staten utbetalar
till dess han finner råd och lust att inköpa dem, hafva ingenstädes,
så vidt mig är bekant, vunnit erkännande såsom ett *normalt* och väl-
beräknadt sätt att anskaffa medel för Statens utomordentliga behof,
just därför, att de alltför mycket hvälfva på framtiden bördor, som
redan nutiden för sin del i viss mån borde draga; och i de länder,
der sådana för det närvarande existera, hafva de sitt upphof från
stora politiska eller finansiella kriser i det inre, som föranledt utom-
ordentliga kostnader, hvilka man med sådana kreditförbindelser sökt
motsvara.

Hvad särskildt angår förslaget, att räntan skulle förskrifvas i
caroliner och hvarje carolin beräknas till 7 R:dr 20 öre R:mt, kan
man, med kändedom om motionärens och reservantens passion för
guldstycken, som han lyckats få benämnda caroliner, väl fatta det
psychologiska motivet till förslaget, men deremot icke det finansiella.
Ännu är icke guldmyntet allestädes antaget såsom det legala, och
än mindre det franska francsystemet såsom normalt. Den tid torde
väl komma, då detta förhållande kommer att inträffa; men ännu äro
vi icke der, ännu är guldmyntet hos oss endast ett konventionellt
mynt, och att på sidovägar söka framtvinga det till gångbarhet är
icke väl tillständigt. Äfven om man ville förbise det finansiellt min-
dre välberäknade deruti, att för en carolin eller ett tio-francs-stycke
betala 720 öre, ehuru kursen på guld vanligen ej går öfver 71 per
franc och icke så sällan står derunder.

Öfvergående till det af Herrar reservanter i Utskottet framställda
förslag, att upplägga ett 40 millioners lån, att amorteras inom 40 år,
erkänner äfven jag, för min del, det i principen vara bättre, än att
tid efter annan upptaga mindre temporära lån för ändamål, som dock
uppenbarligen ännu taga stora summor i anspråk. Men mot sättet
för lånets verkställande och amortering, äfvensom de dervid i öfrigt
fästade förbehåll, kan jag ej underlåta att framställa åtskilliga an-
märkingar. Lånesumman skulle bestämmas till 40 millioner, men
endast en viss qvot deraf få under detta och nästföljande år uppta-
gas, och på nästkommande Riksdags beslut och bifall bero, huruvida
mera deraf finge upplånas; och ehuru sålunda till en början endast
en qvot skulle af Fullmäktige i Riksgälds-kontoret få upptagas, borde
likväl amorteringen genast utsträckas öfver *hela* det till 40 millioner
föreslagna beloppet. Det är emot dessa väsendtliga punkter af för-
slaget, jag tillåter mig att göra några erinringar. Att nästa och föl-

jande riksdagar äro fullt berättigade att inställa all vidare fortsättning på ett lån, som icke till dess hunnit till fullo sättas i verkställighet, såsom ock att bestämma totalbeloppet högre eller lägre och föreskrifva andra upplåningssätt, kan icke bestridas; följande deraf, i afseende å nu förevarande fråga, att, om allenast *en qvot* af 40 millioner nu till en början får upptagas och de öfriga skola bero af framtida beslut, det i det hela till effekten blefve detsamma, som om man nu endast upptog ett lån till belopp af den första qvotens storlek, och derefter ånyo, med en ny Riksdags bifall, ett annat lån, lika stort, eller större, eller mindre, än det förstnämnda, eller, med andra ord, särskilda nya lån. Man skall invända häremot, att dock amorteringen skulle blifva gemensam; må vara, men hvilken säkerhet finnes därför, att nya låns eller qvoters upptagande skall af kommande Riksdagar bifallas, eller att för dessa lån amorteringssättet skall blifva detsamma? Att under sådana förhållanden uppgöra *en plan, beräknad på amortering* genom utlottning af 40 millioner under 40 år, ehuru det *effektiva lånet* ej består af mer än 10 eller 8 millioner, låter sig väl aritmetiskt göra, men skulle säkerligen icke kunna godkännas såsom finansielt klokt eller nyttigt.

Amorteringen skulle ske efter utlottning, och till sitt belopp bestämmas efter *annuiteten* (ränta och amorteringsprocent) i förening med tiden för amorteringen i dess helhet. Om nu, när amorteringsoperationen vidtager, utlottningen bestämde till amortering obligationer, som alla eller till större delen fölle inom det effektiva upptagna lånets krets, kunde återbetalningen, beräknad efter en amorteringsplan för 40 millioner, blifva så stor, att den väsentligen minskade tillgångarne för uppnående af det ändamål, hvarför det effektiva lånet upptogs. Fölle åter de utlottade obligationerna, alla eller till en del, inom den krets af obligationer, som höra till den icke upplånade, eller till vidare upplåning framdeles måhända inställda delen af det så kallade 40 millioners lånet, blefve intet eller en endast relativt mindre del af det effektiva lånet för året amorterad, och man komme åter då derhän, att på en kommande tid skjuta amorteringen af ett lån, af hvars frukter äfven nutiden dragit fördel, och i hvars afliqvidering den ock borde taga del.

Herr Bergers förslag, att amorteringen ej skulle beslutas att vidtaga förr, än efter *tio* år, är onekligen förtjent af mycken uppmärksamhet i anseende dertill, att under dessa tio år det till fullo kunde blifva af kommande riksdagar afgjort, huruvida mer än den nu föreslagna qvoten af 40 millioner skulle få upplånas, och amorteringsplanen då upprättas derefter. Men huruvida ett sådant uppskof kunde blifva behagligt för blifvande långifvare eller obligationsköpare, utan anspråk på högre rabatt vid inköpet, är en annan fråga, och i alla händelser skulle ett sådant uppskof äfven hafva till följd, att på framtiden komme att kastas en större andel i afbetalningen af en gäld, hvaraf också nutiden haft gagn.

På alla dessa skäl hemställer jag, att detta för våra finanser så viktiga ärende måtte till Stats-Utskottet återremitteras till förnyad pröfning och omsorgsfullt öfvervägande. Om riksdagen derigenom med ett par dagar komme att forlangas, borde det betyda

litet i jämförelse med angelägenheten deraf, att kunna i ämnet vidtaga ett godt och ändamålsenligt beslut. Bifalles deremot ej återremiss, torde mängen annan, lika med mig, ej kunna vid sådant fall annat, än att, hvilka betänkligheter han än må hysa, rösta för Utskottets förslag i första punkten i hvad den angår ett temporärt lån af 8,500,000 R:dr.

Friherre von Schwerin: Sedan jag begärde ordet, har ämnet blifvit bättre utveckladt, än jag skulle kunna göra, hvarför jag inskränker mig till att med några få ord tillkännagifva min personliga ställning till frågan. Mig synes, att densamma är ur många synpunkter af största vikt, och särskildt ur synpunkten af Statens kredit. Vi veta allt för väl, att Sverige behöfver att göra flera och många sådana; ty för att kunna tillgodogöra oss de resurser, som vårt land onekligen eger, måste vi nedlägga stora summor i anläggandet af kommunikationer, hvartill vi icke hafva egna medel. Då detta derföre måste ske genom lån, så är det äfven nödvändigt att vi vårda vår kredit.

Här föreligger nu en förteckning på flera särskilda lån och med olika räntefot m. m.

Detta förefaller mig, rent ut sagdt, som ett finansielt misch masch, ingalunda bidragande att höja vårt anseende eller utgörande bevis på en stat, som vill vårda sin kredit. Det synes derföre vara skäl att ju förr desto heldre beträda en annan bana och söka komma ifrån dessa oupphörliga ficklån. Här är nu åter väckt ett förslag om upptagande af ett större inhemskt amorteringslån å 40 millioner Riksdaler; och detta synes mig vara den siffra, som just behöfves för att komma på klara fötter. Då emellertid diskussionen nu endast angår sjelfva siffran, så ber jag att få tillkännagifva, att jag kommer att rösta för 40 millioner Riksdaler.

Herr Tornerhjelm: Den nästföregående talaren slutade med den förklaringen, att han kommer att rösta för ett lån å 40 millioner. Jag får börja med att förklara, att jag kommer att rösta för Stats-Utskottets förslag eller 8½ millioner. Utan att motivera hvarföre, hafva föregående talare här blott sagt, att man borde bestämma sig för 40 millioner, och att saken vore så fullständigt utredd; men jag får säga, att man plockat sönder sättet för upplåningen så fullständigt, att vi sannerligen hafva ganska svårt att få ihop det igen. Grefve Hamilton har hemställt, att första delen af 1:sta punkten skulle föredragas först, det vet vill säga att vi först skulle bestämma oss för siffran, utan att gå vidare. Men då kan jag ej finna det lämpligt att bestämma ett högre lån, innan vi veta, hvartill det skall användas, och jag för min del anser, att vi böra nu stadna vid den lägre siffran, eller 8½ millioner, som verkligt erfordras. Penningställningen är nu ymnig och blomstrande och mycket bättre än under föregående år; allmänna hypoteksbanken har kunnat afsätta sina obligationer till stigande värde och har derigenom också kunnat fullgöra sin utlåning, och jordbrukarne hafva sålunda kunnat få lån. Men kan det då vara skäl, att Staten uppträder för att konkurrera

med den enskilde, hvarigenom räntan ovilkorligen måste uppdrivas? Hela vår rörelse lider af bristen på kapital och deraf att räntan är för hög; — bör då Staten vidtaga sådana åtgärder, som ovilkorligen skola förvärra tillståndet i detta afseende?

För min del anser jag, att det ej är bra att röra sig med temporära lån, utan att man bör söka ordna sina affärer; men är tiden dertill nu inne? Tro herrarne, att vi efter nästa riksdag komma att stå stilla. Jag tror, att många af herrarne vilja hafva en liten bibana, och jag skulle anse illa, om så ej sker. Då detta behof kommer till, så ökas summan. När vi derfore få se, huru många sådana banor skola anläggas, så kunna vi först beräkna, hvad vi behöfva, för att reda oss, och då är det tid att tänka på ett fonderadt lån. Men då vill jag ej hafva detta så inskränkt, att det endast skulle gå inom landet, utan äfven på *utländska* marknader. Låt oss derfore förvärfva litet mera finansielt förstånd och då taga ett lån, som inlöser de temporära; nu tror jag, att det är nog, om vi kunna honorera våra föregående lån. Detta anser jag vara riktigt. Jag vill emellertid ej fortsätta längre, utan får jag yrka bifall till Utskottets förslag eller att vi endast skola upplåna 8½ millioner.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det är icke längre än ett år sedan förra riksdagen gjorde upp statsregleringen för år 1870, och vi trodde då, att den blifvit uppgjord så, att vi skulle hafva saken på redig fot. Men nu kommer Stats-Utskottet med ett Betänkande, deri det visar, att det för år 1870 skall blifva en brist af 5,700,000 R:dr. Jag tog derfore fram den gamla beräkningen vid förra riksdagen, för att genom en jemförelse med densamma komma under fund med, huru detta kunde hänga ihop. Detta var ej så lätt, emedan rubrikerna på posterna ej voro lika, utan flera poster, som på det ena stället förekommo åtskiljda, deremot i den andra beräkningen voro sammanslagna till en o. s. v. Och då till följd häraf jemförelsen blef särdeles besvärlig, lyckades jag ej att på den korta tid, som var oss förunnad, komma till något exakt resultat. Men så mycket har jag funnit, att bristen till en del kommer deraf, att man nu användt ett annat beräkningssätt, än vid förra riksdagen. Den bevilling riksdagen då åtog sig för fyllande af bristen för 1870, är nu förflyttad till 1871 såsom en inkomst för sagde år; till följd hvaraf bristen förr än 1870 visar sig 2,600,000 R:dr större, än som skulle blifvit fallet, om man låtit denna redan anvisade tillgång kvarstå såsom en inkomst för år 1870. Det är visserligen sannt, att den ej inflyter förrän år 1871, men detta visste vi redan vid förra riksdagen; och då Riksgälds-kontoret har ett kreditiv till ej obetydligt belopp på Riksbanken, hvilket Kontoret kan anlita, intilldess bevillingsmedlen blifva disponibla, så tror jag, att denna tillgång gerna kunde fått beräknas för det år, för hvilket den en gång varit afsedd. Man behöfver således, enligt mitt förmenande, ej framställa bristen för år 1870 större än hvad som skulle varit händelsen, om denna omflyttning ej skett, och kommer i sådan händelse att följa enahanda ordning, som förr varit vanlig, nemligen att om en riksdag beslutat några utgifter för det *löpande* året, så får densamma äfven taga i be-

traktande, huru medel till desamma skola beredas. Sådana utgifter hafva vid denna riksdag blifvit för innevarande år beslutade till ej så ringa belopp, eller 1,703,232 R:dr 37 öre, hvar till kommer, utom några mindre poster, dels af Kongl. Maj:t beräknad statsbrist för år 1868 att af Riksgälds-kontoret godtgöras, 900,000 R:dr, och dels af Stats-Utskottet upptagen ränta 200,144 R:dr 2 öre, för ny upplåning år 1870 af 5,700,000 R:dr. Det är på detta sätt man får den verkliga tillökning i utgifter under innevarande år, som måste med särskilda tillgångar betäckas. Men som nu 1870 års bevillning blifvit förflyttad såsom en tillgång till 1871, så framstår till följd häraf en förökad skenbar brist, motsvarande denna bevillning, åt hvilken vi kunna förarga oss.

Enligt min åsigt hade det kunnat vara mödan värdt att Stats-Utskottet kostat några ord på utredning af detta förhållande, så att det blifvit för något hvar klart, det vi ej förra året räknat så alldeles illa som en talare i mitt grannskap sökt påpeka, utan att om mar. låter den för 1870 uppgjorda statsreglering förblifva orubbad utan sammanblandning med de vid innevarande riksdag beslutade utgifter, så kommer bristen för 1871 att ökas just med ett belopp, motsvarande den, enligt mitt förmenande, till berörda års inkomster orätt hänfödda 1870 års bevillning. Detta synes mig äfven vara så mycket mera riktigt, som det just är för år 1871, som samma brist uppstått. I stället för att vara 5,400,000 R:dr blifver den då 8,000,000 R:dr och det är just hvad vi behöfva låna. Det är således, så vidt jag kan fatta, temmeligen klart, huru bristen rätteligen bör fördelas emellan åren 1870 och 1871, men Utskottet har genom sitt beräkningssätt fått en brist af 5,700,000 R:dr det ena året eller 1870 och 5,400,000 R:dr för det andra, eller tillhoppa 11,100,000 R:dr, hvaraf 2,600,000 R:dr skulle betäckas genom 1871 års först år 1872 inflytande bevillning, men återstoden 8,500,000 R:dr anskaffas genom upplåning.

Åtskilliga reservanter inom Stats-Utskottet hafva ansett tjenligt att ett lån af 40,000,000 R:dr skulle upptagas, på sätt äfven blifvit beräknadt uti det Statsråds-protokoll, som åtföljde Kongl. Maj:ts Proposition angående anslag till jernvägsbyggnaderna. Detta högre lån har blifvit förordadt på den grund, att man då skulle vara tryggad mot vidare låneförslag under den närmaste framtiden. Med anledning häraf ber jag blott att få hänvisa till förra riksdagens Stats-Utskott. Detta förespeglade då, att om man upptog ett lån af 30,000,000 R:dr, så skulle man för en längre tid vara tryggad emot nya lån. Nu, efter blott ett års förlopp, har man kommit underfund med att 40,000,000 R:dr behöfvas, och detta, ehuru vi under sista året upptagit ett ganska stort lån, hvilket således borde hafva minskat lånebehovet. Men lånehungern synes ej hafva egenskapen att förminska, utan tvärtom att växa.

Man påstår, att man genom det nu ifrågasatta större lånets antagande skulle betrygga sig mot allt för stora framtida anspråk af jernvägsintressena. För mig innebär en jemförelse emellan de tvänne siffror, som föreslagits vid förra riksdagen och vid denna, en varning
att

att ej nu bestämma mig för en större upplåning än som betingas af redan befintliga behof, och har riksdagen, efter mitt förmenande, ett ytterligare skäl att ej nu besluta upptagande af ett lån af 40,000,000 R:dr, uti den omständigheten, att kostnaden för de nya stambanorna ännu ej är bestämd. Den strid, som vid denna riksdag pågått om järnvägarne skola byggas bred- eller smalspåriga, samt med billigare eller mindre billig öfverbyggnad, är ännu ej utkämpad. Det är ock bekant, att de, som hyllat den åsigten, att det smalspåriga systemet skulle användas vid järnvägsbyggnaderna norr om Stockholm, hafva beräknat, att derigenom skulle uppkomma en besparing af 7 å 9,000,000 R:dr. Ett bifall till det större lånet, gifvet af dem, som hylla den åsigten, att ett sparsammare byggnadssätt bör användas, är således, enligt min tanke, detsamma som ett tillkännagifvanden att man kastat yxan i sjön och godkänner det dyrbarare byggnadssättet; ty om man anvisar hela det belopp, som för ett sådant anläggningssätt erfordras, så har man ock, efter mitt förmenande, gifvit på hand att vara belåten dermed, att detta dyrbarare byggnadssätt användes. För att hafva öppen talan i detta hänseende tror jag det vara af stor vikt att de, som icke vilja på förhand binda sig, nu ej heller inlåta sig på större lån, än som för tillfället är oundgängligen nödigt, utan afbida hvad Kongl. Maj:t kan komma att besluta uti ifrågavarande hänseende, och detta torde vara så mycket angelägnare, som riksdagen, ifall den finner det af Regeringen anbefallda byggnadssättet för dyrt, kan hafva i sin hand ett verksamt korrektiv deremot.

Jag tror således för min del, att omständigheterna för närvarande äro sådana, att det kräfvades stor försigtighet vid det beslut, som i anledning af den nu föredragna punkten kommer att fattas.

Hvad deremot angår frågan om lånet skall blifva temporärt eller ej, så tror jag, att om lånet blifver inhemskt och obligationerna komma att af Riksgälds-kontoret försäljas, denna fråga icke är beroende af summans storlek. Af Stats-Utskottets Betänkande kunna herrarne inhemta, att försök två gånger förut varit gjorda med att upptaga fonderade inhemska lån. Vid 1853—1854 års riksdag gjordes första försöket i den vägen; och man ansåg ej då att lånet behöfde uppgå till en så ofantligt stor summa, som den, hvilken nu ifrågasattes. 1861 gjordes det andra försöket; den ena gången var det med 5,000,000 R:dr B:ko och den andra gången 3,000,000 R:dr R:mt. Jag tror således, att man mycket väl skulle kunna låta Fullmäktige i första rummet taga upp ett fonderadt lån till belopp af 8,500,000 R:dr, men, om medel ej nog hastigt erhållas på sådant sätt, bemyndiga dem, att i andra rummet anskaffa ett tillfälligt lån till fyllande af bristen.

Jag skulle för mitt förslag i afseende på det fonderade lån, som jag tagit mig friheten nu ifrågasätta, helst helt och hållet begagnat den uppställning, som gjordes vid 1853—1854 års riksdag, men då det torde vara lättare att fatta förslaget, om den uppställning följes, som blifvit gjord af reservanterna och af Friherre Stjernblad, har jag i öfverensstämmelse dermed formulerat det förslag, till hvilket jag nu anhåller om bifall, och hvilket lyder sålunda:

Riksdagen uppdrager åt Fullmäktige i Riksgälds-kontoret att till bestridande af de vid innevarande riksdag beviljade anslag till Statens jernvägsbyggnader, äfvensom för att bereda tillgång till inlösande af den del af Riksgälds-kontorets år 1867 utfärdade obligationer, som under innevarande och nästkommande år till betalning förfaller, upplåna ett belopp, motsvarande 8,500,000 R:dr, mot fonderade, å Svenskt mynt lydande samt med högst fem procents ränta, som halfårsvis förfaller, löpande statsobligationer, hvilka genom årlig amortering af lånet under loppet af omkring 40 år inlösas; egande Fullmäktige att icke allenast bestämma obligationernas valörer och försäljningspris, utan äfven i öfrigt vid upplåningen tillvägagå på det sätt, de finna lämpligast och med det allmännas fördel mest öfverensstämmande.

Friherre von Essen: Det förslag, som Friherre Funck i sin afgifna reservation framställt och som omfattats af flera andra reservanter, har visserligen rönt ett starkt motstånd men också erhållit kraftiga försvarare. Detsamma är grundadt på så goda skäl, att det torde vara öfverflödigt, att jag uppträder för att öka antalet af dess försvarare, och jag har ej heller därför tagit Kammarens tid i anspråk, utan för att yttra mig angående ett tillägg som förekommer i min reservation. Jag vill då först begagna tillfället tillkännagifva, att det förslag, som Friherre Stjernblad här framställt, är af beskaffenhet, att jag finner mig föranlåten, i de delar hvori detsamma skiljer sig från Friherre Funcks förslag, att öfvergå på det förstnämnda, så mycket mera som jag i Utskottet var af den mening, att räntan borde bestämmas till fem procent. Det är deri som Friherre Stjernblads förslag hufvudsakligen skiljer sig från Friherre Funcks; de andra förändringarne äro af så liten vikt och af så ringa betydelse, att jag ej behöfver derom yttra mig. Då jag emellertid deltagit i Utskottet i Friherre Funcks reservation, så har jag stödt mig på hvad Kongl. Maj:t i sin Proposition yttrat, "att det vore för vår kredit skadligt, att riksdag efter riksdag besluta upptagande af nya temporära lån, samt att dylika lån vid tiderna för deras återbetalning, om dessa inträffa under det att Statsverkets inkomster icke lemna något öfverskott utöfver andra nödiga utgifter, antingen påkalla en särskild beskattning eller också ånyo föranleda till upptagande af lån till de gamlas betalande. I förra fallet kommer afbetalningen af dessa tillfälliga lån, hvilka hittills varit afsedda hufvudsakligen till jernvägsbyggnader, att allt för tungt drabba den närvarande tiden; i det sednare åter befriar man denna från en del af den betalning, som rätteligen bort den åligga, och vältar hela tyngden af amorteringen på efterkommande." Mig synes jemväl det vara lika oriktigt att, om öfverskott komma att uppstå, dermed betala dessa lån, utan att man med allt skäl kan lägga något på framtiden af det, som kommande generationer få åtnjuta.

På sätt min reservation utvisar, har jag ej i Utskottet deltagit i den åsigt, att ifrågavarande lån borde bestämmas till ett belopp af 40 millioner, så vida stiliseringen af momentet skulle affattas såsom i Friherre Funcks reservation skett. Jag tror nemligen att för fyllandet af de

behof, som der stå omnämnda, eller "till bestridande af de vid innevarande riksdag beviljade anslag till Statens jernvägsbyggnader, äfvensom för att bereda tillgång till bekostande af norra och östra stambanornas fullbordande, dels ock för inlösande af 1867 och 1869 årens för jernvägsbyggnaderna upptagna lån", ett belopp af 40 millioner är för högt, om endast dessa ändamål äro afsedda, helst sedan riksdagen beslutat för norra stambanan välja en riktning, som är 5 millioner billigare, än den Kongl. Maj:t föreslagit. Detta ned-sätter den erforderliga summan genast med nämnda belopp och då dessutom Kongl. Maj:t upptagit hela lånebehofvet till 37,600,000 R:dr, uppstår dervid en skilnad af 2,400,000 R:dr, hvarföre således ett lån å 40 millioner öfverskrider behofvet med 7,400,000 R:dr. När ytterligare i betraktande tages, att byggnadssättet vid jernvägsanläggningarne möjligen kommer i väsendtlig mån att blifva billigare än förr, och det åtminstone är troligt, att norra banan ej kommer att kosta så mycket, som blifvit föreslaget, så äro naturligen 40 millioner vida öfver behofvet. Jag tror deremot, att med 30 millioner skulle behofvet kunnat fyllas. Hvarföre jag emellertid deltagit i bestämmandet af lånets belopp till 40 millioner, var, att jag önskade få uttryckt, att dessa medel jemväl borde användas till understöd af privata banor, som framdeles kunde anläggas. Riksdagen har nemligen framkallat en förhoppning i den vägen hos nationen, och jag antager, att Riksdagen ej kan underlåta att i den närmaste tiden bevilja anslag till privata banor. Jag tror, att i annat fall det skulle vara synnerligen orätt mot alla de intressen, som fått en sådan förhoppning; och jag tror äfven, att det skulle vara orätt ur statsekonomisk synpunkt, ty Staten har genom anläggande af stambanorna gjort stora kanaler för trafiken, till hvilka de privata banorna skola blifva tillflöden; men de banor, som hittills blifvit anlagda af enskilda, hafva just ej varit sådana tillflöden, utan kunna med mera skäl få namn af afloppskanaler. Detta allt gör, att jag ansett, att det skulle vara orätt, att ett lån på 40 millioner upplägges, så vida det icke skulle stå kommande riksdagar öppet att använda detsamma för sådana anslag. Att räkna på, att öfverskott af blifvande statsregleringar skulle härtill vara tillräckliga, är godt och väl, och jag är ibland dem, som tro öfverskott framdeles skola uppstå; men förutsatt att detta ej skulle inträffa, så skulle äfven anläggningen af privata banor inställas. På dessa grunder har jag ansett stiliseringen i 1:sta punkten ej vara lämplig, hvarföre jag tog mig friheten i Utskottet hemställa, ehuru det slutligen ej der antogs, följande förändring uti mom. A, att orden: "äfvensom för att bereda tillgång dels till bekostande af norra och östra stambanornas fullbordande" utbytas mot dessa: "*äfvensom för att bereda tillgång dels för blifvande anslag till jernvägsbyggnader, dels etc.*" Jag vet, att ett inkast mot ett sådant förslag kommer att göras i Andra Kammaren och har redan blifvit gjordt här, att det skulle förleda riksdagen att blifva generösare, än om riksdagen för hvarje gång beslutar ett tillfälligt lån, och att dessa obligationer, som skola utsläppas, skulle vara detsamma, som om riksdagen hade penningarne i sin ficka. Jag kan dock ej fatta skilnaden; ty i hvilket fall som helst fordras Riksdagens beslut,

Jag får därför värdsamt yrka proposition på 1:sta punkten med den förändring i densamma, som jag föreslagit.

Herr von Ehrenheim: Då frågan om det belopp, som under närmaste framtid skall upplånas, för närvarande utgör föremål för fördragningen, torde det tillåtas mig, att förut härom yttra några ord.

Stats-Utskottet, med hvilket åtskilliga talare instämt, har föreslagit detta belopp till 8,500,000 R:dr, och jag har så mycket mindre anledning att dervid göra någon anmärkning, som beloppets bestämmande utgår från samma grund, som förmått Kongl. Maj:t, att föreslå ett lån af 9,500,000 R:dr. Riksdagen har nemligen, likasom Kongl. Maj:t, antagit, att hvad som erfordras för inbetalning af de tillfälliga lånen och för jernvägsanläggningarne skulle betäckas genom lån, men som Riksdagen nedsatt anslaget till jernvägarne med 840,000 R:dr, så har lånebeloppet också härmed minskats, hvarförutan lånesumman ytterligare minskats med 160,000 R:dr — ett belopp, hvarom det icke torde vara skäl att tvista. En talare har visserligen ifrågasatt, att lånet borde nedsättas till sju millioner, hvar emot Riksdagen borde åtaga sig en högre bevillning, för att dermed fylla Statens återstående behof, men ehuru jag skulle anse väl behöfligt att Riksdagen höjde bevillningen, kan jag dock icke instämma deruti att lånesumman bör minskas, utan bör i stället, efter min tanke, beräkningen af bränvinstillverkningen nedsättas.

Det skulle måhända vara riktigast att icke nu upptaga frågan, huruvida ett tillfälligt lån borde upptagas, eller om ett större lån skulle uppläggas för ett bereda tillgång till bekostande af norra och östra stambanornas fullbordande samt inlösande af 1867 och 1869 årens jernvägslån; men då alla de föregående talarne härom yttrat sig, torde det tillåtas äfven mig, att upptaga denna fråga. Det synes mig alldeles gifvet att, då vi numera hafva årliga riksdagar, och icke heller äro benägna att drifva jernvägsbyggnaderna så raskt som förr, så äro det icke möjligt att, med afseende å de utgifter, som måste genom lån betäckas, allenast befatta sig med det år, för hvilket statsregleringen uppgöres. Man skulle då nödgas att år efter år upptaga nya tillfälliga lån, och det skulle uppstå en hel serie af sådana. Det gäller således att finna en tidpunkt, som lämpar sig för att rikta blicken på framtiden och då bestämma sig för ett större fonderadt lån. — Den nuvarande tidpunkten synes mig vara dertill särdeles tjenlig. Staten har att under loppet af tio år eller något mera betala cirka 10,000,000 R:dr i tillfälliga lån. Utsigten att dessa tillfälliga lån skulle kunna betalas med öfverskott af statsinkomsterna, är ytterst ringa. Riksdagen har ytterligare på Kongl. Maj:ts Proposition beslutat fortsättande af norra och östra stambanorna. Här finnes således ännu en summa, vid hvilken man kan fästa sig. Läger man dertill, att tidpunkten för obligationsförsäljning för närvarande visar sig gynnsam och att under de sednare åren handeln med obligationer alltmera stadgat sig, synes mig tidpunkten vara särdeles lämplig för Staten att uppträda på marknaden med ett större lån, helst det icke finnes annat alternativ, om man icke vill upptaga ett större fonderadt inrikes lån, än att framdeles med ett utländskt sådant ordna de många

tillfälliga lån, Staten under tiden nödgats upptaga; och då man ser af Stats-Utskottets Betänkande, huru räntan stegrats å hvarje nytt utländskt lån, torde man finna, att det icke är skäl, att Staten snart uppträder på den utländska marknaden, utan att man söker att hjälpa sig sjelf genom ett större inhemskt lån, hvarigenom ytterligare lån, åtminstone under en ganska lång tid, undvikas.

Hvad nu beträffar beloppet af det lån, som sålunda skulle upptagas, har Stats-Utskottets minoritet, i likhet med Kongl. Maj:t, föreslagit detsamma till 40 millioner nominelt, hvarifrån således går kapitalrabatten, som ej med säkerhet kan beräknas. Den beräkning öfver blifvande öfverskott å denna summa, som Friherre von Essen framlagt, kunde jag icke rätt uppfatta, men Kongl. Maj:t har beräknat behovet till $37\frac{1}{2}$ million, och då Riksdagen genom sitt beslut i afseende å norra banans sträckning minskat kostnaden för denna bana med mera än tre millioner, men Stats-Utskottets minoritet deremot tillagt 2 millioner af 1869 års lån, som Kongl. Maj:t icke beräknat, så ställer sig behovet, som med lånet skall fyllas, till något öfver 36 millioner. Om genom ett billigare byggnads sätt ytterligare besparing kan vinnas, nedgå utgifterna naturligtvis ytterligare, och jag kan icke finna att, derföre att lånet upptages för att användas till inlösen af 1867 och 1869 årens tillfälliga lån, samt norra och östra stambanornas fullbordande, något hinder skulle förefinnas att, om öfverskott uppkomme, dermed understöjda de enskilda jernvägsföretagen. För min del tror jag — i öfverensstämmelse med hvad en representant från Södermanland yttrade vid sista riksdagen — att en bland fördelarne af uppläggandet af ett stort lån på en gång, äfven är den, att det föranleder Riksdagen att icke låta förmå sig att alltför mycket fästa afseende å de önskingar i afseende å understöd för enskilda banor, som komma att framställas. Vidsträckt understöd till sådana företag skulle verka ganska ofördelaktigt, ej mindre på Statens egna finanser. än ock på de enskildas, enär företagsamheten, genom frikostiga statsbidrag, skulle lockas till ansträngningar, som icke stå i något riktigt förhållande till krafterna.

I afseende å räntefoten instämmer jag med Friherre Stjernblad, att denna bör bestämmas till högst 5 procent och icke till $4\frac{1}{2}$ procent. Allmänheten är van att på sina penningar hafva något mer än 5 procent, och det är endast när kapitalet kan återfås på fix tid, allmänheten synes nöja sig med något lägre. Om nu lånet ställdes med 5 procent ränta, är det antagligt, att lånet blefve begärligare för den del af allmänheten, som ännu icke vant sig vid att beräkna vinsten af kapitalrabatt, utan helt enkelt önskar sig en bestämd ränta. Jag tror ock, att skälet hvarföre de tvänne inhemska lån, vi förut upptagit, icke slagit sig väl ut, varit det, att man sökt erhålla dem för billigare pris, än penningemarknaden medgifvit. De obligationer, som utfärdades vid det första lånet, voro af två slag, deraf det ena lydde å 4 procent ränta och såldes al pari och det andra löpte med $3\frac{1}{2}$ procent ränta och utlemnades till $87\frac{1}{2}$ procent, men huru fördelaktigt penningemarknaden än var 1855, var det dock för mycket begärdt. Vid det sednare lånet bestämdes räntan till $4\frac{1}{2}$ procent, men man tillade, att kostnaden för lånet icke finge blifva större än för

1860 års jernvägslån. Detta var emellertid, såsom af Betänkandet synes, det fördelaktigaste lånet, som vi erhållit utomlands, och det var då klart, att det icke skulle visa sig lätt under dåvarande förhållanden att inom landet erhålla samma vilkor, som erhållits vid det utländska lånet. Penningarne erhöles också icke genom subskription utan tre firmor öfvertogo lånet.

Af de skäl, jag nu haft äran anföra, instämmer jag uti de af Friherre Stjernblad uttalade åsigter.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Herr de Maré: Ehuru jag i allmänhet biträder Friherre Funcks reservation, sådan denna i Friherre Stjernblads förslag blifvit modifierad, innehåller reservationen uti punkten A ett moment, som jemväl återfinnes i Friherre Stjernblads modifikationsförslag, och hvilket jag icke kan godkänna, då det heter "äfvensom för att bereda tillgång till bekostande af norra och östra stambanornas fullbordande". Jag tror icke, att Riksdagen kan afvisa de många och åtminstone till en del berättigade anspråken på bidrag till enskilda jernvägsföretag. Och detta blefve på sätt och vis händelsen om Riksdagen nu beslöte, att de medel, som erhöles genom det ifrågasatta lånet på 40 millioner, icke skulle få användas för andra ändamål, än bekostande af norra och östra stambanornas fullbordande, äfvensom inlösen af 1867 och 1869 årens jernvägslån. Vidare skulle ett dylikt beslut leda derhän, att samma dyra byggnadssätt, som hittills varit användt för stambanorna, skulle fortfara, på det de penningar, som nu skulle upplånas, skulle åtgå för de afsedda ändamålen. Jag betviflar, att det vore klokt och med Statens fördel öfverensstämmande att fatta ett beslut, som gifve stöd åt en sådan åsigt.

Af dessa skäl följer helt naturligt, att jag måste ansluta mig till Friherre von Essens förslag, men jag vill dock redan nu tillkännagifva, att om en blifvande votering kommer att ega rum, icke emellan Friherre von Essens och Utskottets förslag, utan emellan Friherre Stjernblads och Utskottets, kommer jag att rösta för det sednare, då man genom att bifalla detta icke fattat ett beslut, som skulle betaga all utsigt för de enskilda banorna att erhålla understöd af Staten.

Herr von Koch: Hvad första delen af första punkten i Utskottets förslag beträffar, får jag förklara, att jag är beredd tillstyrka bifall till densamma, det vill säga till upptagande af ett lån af 8,500,000 R:dr. I fråga om upplåningssättet tror jag, att äfven de, som talat för ett lån af 40,000,000 R:dr, få finna sig uti att det ringare lånebeloppet vill hafva sin talan öppen i detta afseende. Jag vill också i likhet med den föregående talaren tillåta mig att med några ord tillkännagifva mina tankar om huru upplåningen bör tillgå, och får då till en början gratulera oss, att val till Fullmäktige i Riksgäldskontoret redan var verkställt, innan denna fråga förekom, ty jag kan icke tänka mig huru det skulle varit möjligt för dem som dertill blifvit

utsedde, att mottaga ett sådant uppdrag, *sedan* Riksdagen företagit sig att i de minsta detaljer meddela Fullmäktige föreskrifter huru de skola gå till väga vid lånets upptagande. Det är verkligen förvånande, att praktiska män, som hafva stor affärsvana, kunna komma med reglementariska föreskrifter, då det gäller lån af så stor summa, som den här ifrågavarande, och jag tror det vara klokare uppdraga åt Herrar Fullmäktige i Riksgälds-kontoret, att efter sig företeende omständigheter bestämma detaljerna för upplåningen, än att försöka här votera ihop några bestämmelser i det afseendet. Det enklaste sättet är således, enligt mitt förmenande, att Riksdagen bestämmer lånets storlek samt för öfrigt uppdrager åt Riksgäldsfullmäktige att vare sig inom eller utom landet mot högst $4\frac{1}{2}$ procent verklig ränta upplåna de erforderliga penningarne, antingen i form af stående lån eller mot amortering. Kan man få långa lån mot $4\frac{1}{2}$ procent ränta, så kommer man derigenom till det resultat, Utskottet påpekar på sidan 16, då det säger: "innan Staten med sin öfvervägande kredit uppträder såsom lånesökande på den inhemska penningemarknaden, torde nemligen noga böra tillses, att icke så dryga lånevilkor beviljas, att kapitalisten finner alltför stor lockelse att heldre låna Staten sina penningar, än att förlägga landets naturliga näringar". Man bör dessutom ihågkomma att icke göra upp räkningen utan värden, ty det kan hända, att äfven lånegifvaren vill hafva sitt ord med i spelet.

En talare har sagt, att de tillfälliga lånen äro de dyraste. Jag vet icke huru detta skall kunna förlikas med hvad Betänkandet innehåller, eller att det visat sig, att 1867 och 1869 års lån varit för Staten vida billigare än 1868 års.

En före detta fullmäktig i Riksgäldskontoret har framställt sådana anmärkningar, att jag anser, det man hvarken kan antaga Friherre Funcks eller Friherre Stjernblads förslag, förr än dessa anmärkningar blifvit vederlagda. Det är sagdt, att man skulle upptaga detta lån, för att för den närmaste framtiden rangerasaken. Jag frågar då: kan man föreställa sig att, om de 40 millionerna anslås endast för betalande af de gamla lånen och för arbetena på norra och östra banorna, man skall kunna undgå påtryckning från enskilda jernvägsbolag, som vilja hafva understöd? Blifva vi tvungna att gå in på förslaget om ett 40 millioners lån, ber jag, att Kammaren åtminstone måtte bifalla det af Friherre von Essen gjorda tillägget till Friherre Stjernblads förslag. Hvar skall den million tagas, som är beviljad till Oscarshamns—Nässjö-banan? Skall den männe tagas af besparingar?

Jag anhåller om bifall till första punkten från dess början till och med orden åtta millioner femhundredatusen Riksdaler.

Herr Ekenman: Jag vill ställa mig till efterrättelse Kammarrens beslut och således nu endast yttra mig i afseende på det belopp, som, enligt min tanke, bör upplånas, samt antyda de skäl, jag vid voteringen kommer att följa. Utskottet har föreslagit att upptaga ett tillfälligt lån. Deremot har med skäl blifvit anmärkt, att man då skulle beträda den länge förkastade vägen, att göra statsverkets tillstånd allt mera och mera sväfvande. Hvad Friherre Funcks förslag

beträffar, synes det mig ur synpunkten af ett inhemskt fondsystem ganska godt, men den lånesumma, han föreslår, förefaller mig vara alltför godtyckligt bestämd; ty om den uteslutande skall användas till bestridande af utgifterna för de föreslagna jernvägarne äfvensom för inbetalning af de gamla lånen, så är det tydligt, att den är för stort tilltagen, helst genom Riksdagens beslut i afseende på norra banans sträckning en besparing af 3,000,000 R:dr redan är gjord, och man dessutom ännu icke beslutat sig för hvilketdera systemet, det bred- eller smalspåriga, som skall användas. Märkvärdigt är emellertid, att man icke tagit med i beräkningen att honorera den million, som är lofvad Oscarshamns—Nässjö-banan. Det ser äfven ut, som om man glömt det löfte, sista Riksdagen gaf, att med högst en fjerdedel af anläggningskostnaden understödja de enskilda banor, Kongl. Maj:t ansåge för landet nyttiga. Hvad åter Herr Rydins förslag, att upplåna endast 7 millioner och lägga 1½ million på bevillningen, beträffar, vill jag erinra om den svåra missväxt, som för ett par år tillbaka drabbade en stor del af landet, och hvars följder sannerligen icke kunnat undanrödjas genom ett eller två års goda skördar. Jag tror således, att det vore ganska olyckligt, om vi nu beslutade att höja bevillningen. Då jag nu har att välja mellan de tre af mig omnämnda förslagen, ty jag kan icke föreställa mig att Friherre von Essens modifikation af Friherre Stjernblads reservation, som icke inom Stats-Utskottet vann något erkännande, skall kunna af Kammaren bifallas, anser jag klokast att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Jag anser mig icke böra lemna åtskilliga besynnerliga satsar, som här blifvit framställda, utan svar. Det har blifvit sagdt om Utskottets förslag, att det innehåller en temligen invecklad kombination. Jag för min del kan icke finna något inveckladt uti att säga till Riksgälds-kontorets fullmäktige: I hafven tre sätt att välja på, besluten eder för det, som är fördelaktigast för Statsverket. Dessa tre sätt äro så kända, att de icke kunna anses vara invecklade, och det är alldeles obehöfligt att söka kombinera det ena förslaget med det andra, för att på så sätt lyckas trassla bort alltsammans. Här har vidare blifvit yttradt, att det icke är värdt att tala om eller tänka på ouppsägbara obligationer förrän de vuxit in i folkets tänkesätt; men nog måtte väl föreställningen om långa lån hafva vuxit in i folkets tänkesätt!? För öfrigt kan man väl ej afvakta den tidpunkt, då *alla* kommit till klar insigt af en sak, utan man måste väl söka göra gällande de åsichter, som i *allmänhet* äro antagna och erkända af de flesta eller af de kunnigaste och mest upplysta. Någon har påstått, att 4½ procents ränta icke vore lämplig, men att 5 procent skulle göra obligationerna begärliga. Jag kan icke finna, att det vore bra, om, då depositionsräntan är 4½ procent och derunder, Riksgälds-kontoret lemnade 5 procent, emedan det skulle bidraga till att hålla räntan högre än behofvet påkallar. Nog är det väl dessutom skäl uti att söka få så låg ränta som möjligt på Statens skulder. Aldrig förrän nu har jag hört, att ouppsägbara obligationer kunna kallas för sväfvande skulder, ty som sådana har jag ansett korta vexlar, som tidt och ofta måste omsättas. Man sö-

ker här genom beslut binda kommande Riksdagar. Detta är fåfångt, ty om en kommande Riksdag vill fatta för landet olycksbringande beslut, lärer väl icke den nuvarande kunna förhindra det, och finner jag derföre alla försök i den vägen temligen naiva. Om en kommande Riksdag vill vända blicken tillbaka och döma öfver sin föregångare, så får den visserligen se ett misslyckadt försök att binda framtiden, men den kan också med skäl förebrå oss att vi icke velat skatta så mycket som vi borde, utan skjutit ifrån oss på de kommande de bördor, hvilka det rätteligen skulle tillkommit oss sjelfva att bära. Orsaken, hvarföre jag hyser betänklighet mot att upplägga ett lån på 40 millioner Riksdaler, är den, att jag anser detta förfaringssätt helt och hållet vara en kopia af allmänna hypoteksbankens upplåning, och jag tror det icke vara välbetänkt att fatta ett beslut, som kan komma att störande inverka på sakernas jemna gång. Göras nemligen dessa obligationer fullkomligt lika med allmänna hypoteksbankens, blir följdén den, att båda parterna få sämre betaldt för sina papper än de i annat fall skulle få.

Med anledning af ett yttrande från ministerbanken ber jag få nämna, att 1860 års lån ingalunda är det billigaste, utan att det är 1861 års, emedan detta är betalbart i svenskt mynt, då deremot det förstnämnda måste betalas i utländskt mynt.

Man må bestämma sig för hvilket lånesätt som helst, så hindrar det oss dock icke att nu antaga första punkten af Stats-Utskottets förslag, sådan den blifvit af Herr Grefven och Talmannen föredragen, ty hvad hindrar oss att upptaga ett amorteringslån på 8,500,000 R:dr, då Riksgälds-kontoret utan mellanhand skulle sälja obligationerna? Hvarföre man på en gång skall upplåna så stor summa, som 40 millioner, förstär jag ej, då amorteringen icke kan ske utan stora svårigheter. Långt bättre då att låta hvar dag sörja för sig.

På grund af hvad jag nu anfört, frånträder jag mitt förra yrkande och förenar mig med Grefve Hamilton i anhållan om bifall till den del af första punkten i Utskottets förslag, som är föredragen.

Friherre Funck: Den siste talaren har förenat sig med Grefve Hamilton i bifall till första delen af första punkten i Utskottets förslag. Jag tror dock, att detta förslag icke fullt uppfyller ändamålet, hvilket snarare skulle vinnas genom upptagande af en del af min reservation med den af Friherre Stjernblad deri gjorda modifikation. Skilnaden mellan dessa förslag är nemligen den, att då Utskottet talar om endast 1867 års lån, det förslag, som förekommer i början af min reservation, afser såväl 1867 som 1869 års lån, och det är onekligen af icke ringa vikt, att man redan nu tänker på huru dessa lån skola betalas. Jag vill derföre såsom en motsats mot Grefve Hamiltons och den siste talarens yrkande instämman i Friherre Stjernblads förslag och ansluter mig för öfrigt äfven till den modifikation Friherre von Essen gjort i detsamma.

Medan jag har ordet ber jag att i korthet få till besvarande upptaga några af de påståenden, som här blifvit gjorda. Jag kan nemligen icke stillatigande låta den sorgliga målning öfver våra finanser, en talare på Norrlandsbanken uppdragit, passera. Det skulle

blifva för mycket vidlyftigt att följa honom siffra för siffra, men hvad jag tror mig med visshet kunna påstå, och som mycket lätt kan kontrolleras genom den Stats-Utskottets Betänkande vidfogade bilagan, är att vi byggt jernvägar för mera än 114 millioner och att dertill icke upplånats mera än cirka 108 millioner; således hafva vi byggt jernvägar för mera än 6 millioner egna medel, och af trafikinkomster hafva vi äfven fått in mera än 5 millioner. Hvad ställningen för ögonblicket beträffar, synes af samma betänkande, att vi i år dels för afbetalning å 1867 års lån, dels för de pågående jernvägsarbetena, utbetala öfver 11 millioner R:dr. Då vi utplåna endast 8,500,000 R:dr, sker således en skuldaafbetalning af öfver 2 millioner, man måste också komma ihåg de brister, som uppstått i påräknade statsinkomster, de hårda missväxter, som på de sednare åren inträffat: att vi kunnat bära detta och bestrida den högre amorteringen utan att skatterna behöft förhöjas, torde vara ett bevis att det dock ej står så illa till, och tiderna skola väl äfven blifva något bättre än förut.

En talare på bänken bakom mig har yttrat, att minoritetens inom Stats-Utskottet äsigt utgjorde endast ett sammelsurium. Då jag tillhörde minoriteten, får jag väl taga åt mig detta påstående, och får då nämna, att min reservation afser ungefär detsamma som Kongl. Maj:ts nådiga Proposition. Jag tror dessutom, att man icke bör hafva alltför stora fordringar på motiveringen i Stats-Utskottets Betänkande, ty detta Utskott har att afgifva mera än ett utlåtande om dagen. Man har sagt att kommande Riksdagar icke äro bundna af våra beslut utan kunna inställa upplåningen. Då blir följden endast den, att de redan upplånta penningarne tll följd af den större amorteringen komma att så mycket hastigare inbetalas. Vidare har någon yttrat, att uti lånesummans bestämmande till 40 millioner skulle ligga ett godkännande af det dyrare byggnadssättet. Jag vill då fästa uppmärksamhet på, att vi, i fall besparingar kunna göras, först och främst måste infria vårt löfte till Oscarshamnsbanan, och att den af Friherre von Essen föreslagna modifikationen ger oss utvägar för användande af hvad som möjligen kan blifva öfver. Herr Wallenbergs månhet om fastighetskrediten och om jordbruket, då han fruktar att det föreslagna lånets obligationer skulle alltför mycket konkurrera med allmänna hypotheksbankens, i händelse räntan bestämmes till 5 procent, är glädjande att erfara; men det är väl icke egentligen den omständighet, att obligationerna blifva hvarandra mera eller mindre lika, som kan verka tryckning eller konkurrens, utan denna beror derpå att det uppstår täflan om *penningar*, de må dragas in under en form eller under en annan.

Jag anhåller om bifall till Friherre Stjernblads förslag med den deri af Friherre von Essen gjorda modifikation.

Herr Wærn: Den, som nu ville sammanfatta hela diskussionen och bemöta de olika förslag, som blifvit framställda, och vederlägga de inkast, som blifvit gjorda mot hans äsigt, skulle utan tvifvel trötta Kammarerna, så att han förlorade all uppmärksamhet. För min del anser jag det ej vara nödvändigt att gå så grundligt tillväga,

för att markera hvori differenserna ligga och göra klart, hvilka motiver, som tala för det ena eller andra lånesättet.

Om man riktigt följt diskussionen, så synes det mig, såsom de invändningar, som blifvit gjorda, hufvudsakligen röra dels ändamålet för hvilket lånet skulle tagas, dels det belopp som skulle upplånas, dels ock sättet, på hvilket upplåningen skulle ske, samt i afseende å detta sednare, huruvida ett amorteringslån eller temporärt lån borde föredragas. Jag har icke hört några skäl, som icke refererat sig till något af hvad jag nu nämnt. Hvad nu först ändamålet angår, så har Utskottet definierat detta sålunda, att lånet skulle upptagas dels för att bestrida de vid innevarande riksdag beviljade anslag till Statens jernvägsbyggnader, dels ock för att bereda tillgångar till infriande af förutvarande lån. Men, måste man då fråga, hvar skall man taga den till Oskarshamnsbanan beviljade millionen? Äfven vågar jag påminna om, huru många förslag till anläggande af enskilda jernvägar, som finnas, och huruledes de bolag, som för anläggandet af dessa, bilda sig, tvifvelsutän lära komma att begära understöd vid anläggningen. Skulle sådana understöd bifallas, fordras ju äfven härtill penningar. Om man antog Friherre von Essens förslag, skulle alla dessa svårigheter vara häfda, och orsaken hvarför reservanternas icke instämt i detta var den, åtminstone hvad mig beträffar, att man ansåg det vara erforderligt att uppräknat alla de ändamål, för hvilka de 40 millionerna erfordrades, för att icke gifva det hugg på sig, att man afsåg något annat än hvad man sade. Hvad Friherre von Essen föreslagit är, att man skall låna för jernvägarne, och i gamla tider var särskild bokföring för jernvägarne i Riksgäldskontoret, hvadan man kunde gå tillväga på samma sätt nu, och får jag fästa uppmärksamheten på, att derigenom vore de inkast, som Herr de Maré med flera gjort, undanröjda.

Beträffande härefter beloppet, har det blifvit attackeradt från två håll. En aktad talare har ansett, att ett belopp af 40 millioner vore alltför stort, enär, om vi finge goda år, vi helt säkert skulle erhålla öfverskott i statskassan; men detta har blifvit fullkomligt vederlagdt af en talare från Norrland, som, enligt min tanke, tydligt visat, att vi icke kunna få så stort öfverskott. Jag vill blott påpeka, att vi ännu hafva betydliga brister för 1869, både på bränvinskatten och på tullen, och att förslagsanslagen först denna riksdag blifvit höjda, så att jag tror, det vi ej äro fria från alla svårigheter. Detta inkast tror jag således icke kan hafva någon betydelse. Hvad angår lämpligheten af förhöjd beskattning, så får jag erkänna, att jag anser, att då vi minska grundskatterna och vi sedan befinna oss i svårigheter, någon förhöjning kan vara på sin plats. Jag anser detta vara principiellt riktigt, men frågan är att kunna praktiskt tillämpa en sådan princip. Den aktade talaren på Norrlandsbanken ansåg, att då vi 1867 upptogo ett lån, som skulle betalas under åren 1871 och 1872, så måste vi också fullgöra en sådan betalning, utan att upptaga ett nytt lån. Detta är enligt min tanke beroende af de förhållanden, i hvilka vi befinna oss. Då man ser uti hvilka svårigheter man kan komma, genom att upptaga lån på kortare tid, så bör

man i framtiden akta sig för dessa lån, ty ingalunda befordrar man Statens kredit genom oupphörligt förnyade omsättningar.

Jag kommer nu till det väsentligaste inkastet, nemligen sättet för lånets upptagande, dervid man mot reservanternas mening invändt, dels att ett temporärt lån skulle vara att föredraga, och för det andra att detta förslag skulle vara behäftadt med fel i sina detaljer, så att det icke kunde antagas. Hvad det första af dessa inkast beträffar, så har man sagt, att det skulle menligt inverka på lånets gång, om allmänheten finge veta, att obligationer till belopp af ytterligare 31½ millioner skulle komma ut. Den talare, som yttrade detta, jemförde ställningen med det förhållande, att när man visste att det finnes ett större parti bränvin liggande, så verkar detta derhän, att de, som behöfva den varan, ej förhast sig, utan vänta till dess det stora partiet kommer ut för att draga fördel af ett blifvande prisfall; men om jag vet att Staten behöfver låna så och så mycket till bestridande af kostnader för ett visst företag, — och vi hafva ju nu förbundet oss att anlägga tvänne stycken större jernvägar — så tror jag sannerligen icke att någon är så enfaldig, att han icke begriper, att till dessa banor måste lånas penningar, antingen vi nu besluta oss för upptagandet af ett större eller mindre lån. Jag tror att verkan för Staten så till vida är lika stor, men deremot tror jag, att om Staten, med redan fattade beslut om anläggandet af jernvägar, icke reglerar sina affärer, utan fortsätter med ficklån, verkan häraf skall blifva den, att priset blifver mera ofördelaktigt. Man har vidare talat om risken af en ruinös rabatt, men jag kan ej inse, att denna risk blifver större, om man tager ett lån på 40 eller på 8½ millioner. Ju mer ordnad hushållningen är, desto bättre kan man rätta sig efter svåra förhållanden, då sådana inträffa. Tager man ett temporärt lån, så ökas förlägenheten derigenom, att man skall afse äfven amortering af större eller mindre kapitalbelopp, och torde detta inkast således icke kunna inverka på någons omdöme i frågan.

I afseende på detaljerna, har man försökt göra många inkast. Vi hafva hört en talare säga, att reservanternas förslag blifvit alldeles sönderrifvet. Den, som skulle hafva utfört detta, kom dock slutligen sjelf fram med det fjerde alternativet, som undanröjde alla svårigheterna, nemligen att amorteringen icke skulle börja förr än sedan hela lånet vore indraget. Mot detta förslag har jag icke hört något inkast framställas. Jag vill för min del icke gerna antaga det, men jag får säga, att det ligger i Riksgälds-kontorets skön att antaga det. Svårligen kan väl i alla fall sägas, att just den ledamot, som sjelf angifvit sättet att lösa svårigheterna, skulle hafva rifvit sönder alltsammans.

En talare, som ordade om svårigheterna, hade det inkast, att, om vi lägga upp ett större lån och bestämma en viss plan för amorteringen, så är det dock ej säkert, att denna kommer att fortgå på det sättet, emedan det står en kommande Riksdag fritt att derigöra ändring; men jag öfverlemnar till Herrarne om detta inkast kan vara värdt att fästa afseende vid. För det första, så är det ju hufvudsakligen samma personer, som besluta, och för det andra må

vi väl kunna hoppas och räkna på, att det sunda förnuftet skall taga ut sin rätt. För mig är det omöjligt att inse, att man skulle så mycket fästa sig vid en kommande Riksdags rättighet att göra ändringar, att man derföre skulle förkasta hvarje förslag, som icke afser den aldrr närmaste framtiden. Efter den värde talarens åsigt skulle allt ramla derpå, att vi hafva årliga riksdagar, och derföre att vi icke kunna binda sednare riksdagar. Enda sättet skulle då vara att upptaga temporära lån, och den tid skulle aldrig inträffa, då vi med begagnande af goda konjukturer, kunde definitivt reglera våra affärer. För min del har jag icke funnit någon af de framställda anmärkningarne utgöra hinder för antagandet af Friherre Stjernblads förslag, utan tror att Kammaren med full tillförsigt kan sluta sig till detta, hvilket icke utesluter möjligheten för Herr Bergers tillägg.

Grefve Hamilton, Henning: Då jag förra gången hade ordet, inskränkte jag mig till att begära, att man först måste bestämma sig för storleken af det lån, som under åren 1870 och 1871 skulle upptagas, samt derefter afgöra lånesättet. Jag gjorde detta, för att förenkla öfverläggningen, och då nu meningarne ej synas delade derom, att 8,500,000 R:dr är den summa, som under de nämnda tvänne åren erfordras, kan jag förbigå denna del af frågan, för att endast yttra mig om lånesättet, i afseende hvarå olika åsikter sökt göra sig gällande, samt den ränta, som i blifvande obligationer bör bestämmas.

Ett temporärt lån har obestriddigen den fördel, att det är lätt upptaget, och kan erhållas till ett jämförelsevis billigt pris. Om vi för dess liqviderande vid en viss tid hade en bestämd tillgång, vore ett sådant lån utan tvifvel det fördelaktigaste, men då det skall betalas genom nytt lån, ställer sig saken annorlunda, emedan ett ytterligare temporärt lån endast skulle öka de svårigheter, som blifva en följd af de redan tagna, så snart fråga uppstår om deras betäckande genom ett fonderadt lån. Riksgälds-kontoret måste nemligen nödvändigt sjelft försälja de obligationer, som för ett sådant komma att utgifvas, emedan en långifvare, som vore benägen att kontrahera om hela lånet, aldrig kan förbinda sig att lemna penningar på de tider, dessa äro för Riksgälds-kontoret behöfliga, utan vill göra det inom en viss kortare tid. Medgafs detta, skulle Riksgälds-kontoret nödgas åter utlåna det för tillfället obehöfliga, och således dels bereda en konstlad tillgång på penningar under en viss tid, dels också vara underkastad ej obetydliga ränteförluster. Derigenom att Kontoret sjelft måste under hand och i mån af behof försälja sina obligationer, uppstår emellertid den olägenhet, att man icke för upptagande af lånet i dess helhet kan begagna en god konjunktur, utan måhända blifver tvungen att sälja under tider, då penningarne äro dyra och en derefter lämpad kapital-rabatt måste beviljas.

Då föregående, tid efter annan förfallande, temporära lån skola betäckas genom ett fonderadt, uppstår äfven den svårighet, att amorteringen af detta sednare ej kan börja förr, än hela lånet är upp-

taget, med mindre än att annuiteten göres allt för stor i förhållande till det försälda obligations-beloppet.

Slutligen är det ock betänkligt att upplägga ett stort lån, som först under loppet af flera år skall upptagas, emedan det sätt, som vid en tidpunkt befinnes lämpligt, några år derefter kan visa sig otjenligt eller åtminstone underlägset ett annat. Då det nu är påtagligt, att alla dessa svårigheter måste ökas i den mån de temporära lånen äro många och förfallande under en lång följd af år, kan jag icke tillstyrka upptagandet af ett nytt sådant. Det enda vilkor, hvarunder detta möjligen kunde ske utan skada, vore, om man gjorde det helt kort och förfallande på en gång, så att det i sin helhet kunde betalas då ett nytt fonderadt lån blifver taget, men icke heller detta synes mig rådligt, då vi af erfarenhet veta hvad det vill säga, att hafva snart förfallande skulder, då ett nytt lån upptages. Detta var förhållandet år 1868, vid hvilken tidpunkt Riksgälds-kontoret hade en stor sväfvande skuld, som måste betäckas med en del af det nya lånet, hvilket utan tvifvel betydligt fördyrades genom den skyndsamhet, hvarmed det måste upptagas.

I afseende på den ränta, som i obligationerna för ett nytt fonderadt lån bör förskrifvas, är jag snarast böjd att antaga densamma böra blifva 4½ procent. Till de skäl, som för denna åsigt redan blifvit anförda, vill jag lägga det, att då Hypoteksbanken fortfarande säljer obligationer med 5 procents ränta, det synes mig lämpligt att för Riksgälds-kontorets välja en annan, så att allmänheten hade att välja det slag, som för olika ändamål kunde vara bäst passande, och att de båda offentliga anstalterna ej måtte med hvarandra börja en täflan, för att få sälja alldeles likartade obligationer, hvilket sannolikt skulle leda till förlust både för Riksgälds-kontoret och Hypoteksbanken.

Det har blifvit anmärkt och af mig erkänt, att upptagandet af ett amorteringslån är förenadt med ganska stora olägenheter, då hela beloppet ej kan tagas på en gång. Till någon del kunna dessa häfvas derigenom, att amorteringen ej börjar förr, än lånet i dess helhet är upptaget och att Riksgälds-kontoret förbehåller sig rättigheten att efter vissa år uppsäga alla utgifna obligationer till betalning, hvilket dock ej kan ske utan förlust, såvida en större kapital-rabatt blifvit beviljad. Det visar sig emellertid nu, hvad vi förr erfarit, eller huru skadligt det är, att de viktigaste frågor uppskjutas till de sista dagarne af riksdagen, då man ej gifver sig ro att om dem öfverlägga med tillräcklig fullständighet, än mindre är benägen att återförvisa dem till Utskottet för förnyad behandling, der sådan visar sig erforderlig. Jag anser dock, att så vida Kammaren önskar att ett större amorteringslån skall upptagas, Stats-Utskottet bör få taga i öfvervägande och föreslå de åtgärder, som böra vidtagas, för att, så vidt möjligt är, upphäfva de olägenheter, som af flera talare blifvit framhållna, och då jag icke vill taga på mitt ansvar att, af otålighet att få slut på riksdagen, låta en så viktig fråga sakna nödig utredning, yrkar jag återremiss till Stats-Utskottet af den föredragna 1:sta punktens sednare del.

Friherre Stjernblad: Sedan jag förra gången hade ordet och då, med yrkande om afslag å den i sin helhet föredragna första punkten af Stats-Utskottets föreliggande Betänkande, gjorde framställning om antagande af Friherre Funcks med fleres reservation, med af mig angifna förändringar och tillägg, har Kammaren, på derom gjord framställning, medgifvit delning af denna punkt sålunda, att först skulle beslutas om första delen deraf, eller om det belopp, som i och för deruti angifna ändamål nu borde upplånas, och derefter beslut fattas om sednare delen, eller om sättet för det beslutade lånets upptagande.

En sådan delning af förenämnda punkt gör det emellertid nödvändigt, att en delning i samma syftning, för att ställas deremot, måste ske af mitt framställda förslag, d. v. s. att deruti särskiljes hvad som rörer ändamålet för upplåningen, och det belopp som för närvarande skall upplånas.

Friherre Funck har redan för ett sådant yrkande angifvit en nöjaktig formulering, hvarför jag i detta hänseende ber att med honom få instämma, liksom jag gör det hvad beträffar Friherre von Essens med fleras yrkande derom, att orden "till bekostande af norra och östra stambanornas fullbordande" i det af mig framställda förslaget utbytas emot: "till bestridande af beviljade anslag till jernvägsbyggnader"; och får jag således förklara, att jag mot en sådan förändring icke har något att invända, och detta så mycket mindre, som enligt min uppfattning derigenom intet å hufvudsaken förändras. Visserligen har jag här hört yttras, att man genom en dylik förändring skulle öppna dörrarne på vid gafvel för den enskilda jernvägspekulationen, men jag erkänner öppet, att jag icke mäktar fatta en sådan tankegång, ty vi må icke förbise, att hvilka bestämmelser vi i den vägen än föreskrifva, så kunna vi icke hindra kommande Riksdagar att alldeles oberoende deraf fatta sina beslut, och föröfrigt måste man väl vara berättigad antaga, att kommande Riksdagar först efter moget och samvetsgrant begrundande skola bevilja något lån eller bidrag till enskilda jernvägsanläggningar, och att denna pröfning icke böe blifva mindre allvarlig derför, att några färdigtryckta obligationer finnas, hvilka äro i främsta rummet afsedda till att fylla behovet för fullbordandet af de beslutade stambanorna. Af dessa skäl är det, som jag icke har något emot den föreslagna redaktionsförändringen.

Hvad den nu föredragna delen af Utskottets hemställan beträffar, så ber jag få göra alla dem, som anse att Statens lånebehof i den närmaste framtiden böe fyllas medelst ett inhemskt fonderadt amorteringslån, uppmärksamma derpå, att ett bifall till denna hemställan alldeles tillintetgör möjligheten att för närvarande upplägga ett dylikt större lån, ty enligt det förra förslaget är det uppgifna ändamålet för lånets upptagande endast att bestrida de *vid innevarande riksdag* beviljade anslag till Statens jernvägsbyggnader, samt att bereda tillgång till inlösande af den del af 1867 års temporära lån, som åren 1870 och 1871 förfaller, och dertill är det föreslagna lånebeloppet, 8,500,000 Riksdaler fullt tillräckligt, hvaraf följer att i sådant fall hvarje tanke på ett större amorteringslån för närvarande måste uppgifvas, emedan uppläggandet af ett dylikt lån utan upp-

gifvet ändamål vore ett oting. Vi skulle således återigen vara hemfallna under ficklånssystemet, och då jag icke anser detta hvarken bereda Staten någon ekonomisk fördel eller vara öfverensstämmande med den omvårdnad, som bör egnas Statens kredit, så yrkar jag fortfarande afslag å Utskottets hemställan och anhåller om proposition å hithörande delar af mitt gjorda förslag med den redaktionsförändring jag angifvit.

Medan jag har ordet, må det tillåtas mig att bemöta ett par emot mitt förslag framställda anmärkningar.

Man har nemligen yrkat, att räntan å obligationerna skulle sättas endast till 4½ procent, och såsom skäl härför andragit, att bankernas depositionsränta nu icke är högre än 4½ procent. Men utom det att ett depositionsbevis och en amorteringsobligation ingalunda äro värdepapper af samma slag, så torde det vara endast här på platsen som depositionsräntan är så låg, och äfven här är det endast en mindre del af depositionerna, som drager denna lägre ränta. Af sednaste berättelse öfver Stockholms enskilda banks verksamhet framgår, att, om jag ej missminner mig, nära ¾ delar af depositionerna draga 5 procent, och samma förhållande eger rum i Skånes enskilda bank.

Vidare har anförts som skäl emot en eventuel räntefot af 5 procent, att Staten derigenom skulle framstå såsom konkurrent med allmänna hypoteksbanken, emedan de respektive obligationerna skulle blifva hvarandra formelt lika. Dertill ber jag få svara, att med Staten kan ingen konkurrera i fråga om penningars upptagande i låneväg, ty utom det att Staten i regeln har den största krediten, så måste den, då densamma uppträder såsom låntagare, till hvilket pris som helst hafva sitt behof fyllt, och kan äfven betala pennin-garne högre än andra.

Detta har jag aldrig dolt för mig sjelf och önskar icke heller dölja det för andra. Förenämnda förhållande gör äfven, att man noga bör betänka sig och väl känna landets ekonomiska ställning, innan man beslutar sig för att låta Staten uppträda såsom låntagare på den inhemska penningemarknaden, ty fortgår icke den årliga kapitalbildningen i en större skala än Statens årliga lånebehof, så kunna genom en sådan operation stora finansiella förlägenheter uppstå. Handel och näringar af alla slag böra först hafva sina behof fyllda, och det är endast öfverskottet af kapitalbildningen som Staten bör till-egna sig.

Frågan är således, huruvida landet, utan skada för sin utveckling, kan till Statens industriella företag afstå en så stor del af dess årliga besparing, som det föreliggande behofvet kräfver.

För min del tvekar jag ej att dertill svara ja, ty den fortgående kapitalbildningen är ganska betydlig. Om man granskar den sednaste kvartalsrapporten öfver de enskilda bankerna, så finner man att depositionsbeloppet på ett år stigit med något öfver 7,200,000 R:dr; insättningarne i samtliga sparbanker hafva säkerligen stigit med öfver 3 millioner, Riksgälds-kontoret har under detta år upplånat 4 millioner, och andra korporationer säkerligen 5 millioner, eller
sammanlagdt

sammanlagdt omkring 19 millioner och samtidigt dermed har ingen svårighet förefunnits att placera goda inteckningar.

Icke heller har industrien under denna tid fört ett tynande lif, utan tvärtom se vi, att jordförbättringarne fortgå i stor skala, att jernindustrien är stadd i tillväxt, och flera nya industriela företag hafva blifvit påbörjade. Jag är ingalunda den som ser allt i rosenrödt, men kan å andra sidan icke underlåta att se och iakttaga hvad som föregår omkring mig. Då jag nu icke har tänkt mig, att för den närmaste framtiden mer än högst 4 millioner bör af Staten nedläggas i jernvägsföretag, eller omkring $\frac{1}{3}$ af den årliga kapitalbildningen, så tror jag ej man kan säga att Staten med sitt uppträdande på länemarknaden åstadkommer någon skadlig konkurrens.

Herr Nordström: De stridande åsigter, som i denna för landets framtid så viktiga fråga här yppat sig, synas mig tydligen bevisa, att yrkandet om ärendets återförvisande till förnyad behandling af Utskottet är, om någonsin, vid detta tillfälle af behovet påkalladt. Om också riksdagens avslutande skulle härigenom några få dagar fördröjas, så må väl ingen fosterlandsvän kunna deröfver beklaga sig, då det gäller en fråga, som är af så stor vikt och kommer att sträcka sitt inflytande så långt in i framtiden. Jag upprepar min anhållan om återremiss.

Grefve Mörner, Oscar: Om jag kunde tro, att ordning och reda dermed vunnnes, skulle jag förena mig med dem som vilja inskränka lånesumman till 8,500,000 R:dr och öfverlemna åt framtiden att upptaga de lån, öfver hvilka den har lika rätt att bestämma. Men för mig är emellertid frågan den, huruvida dessa 8 $\frac{1}{2}$ millioner skola blifva ett tillfälligt eller ett fonderadt lån. De tillfälliga lånen äro en utväg att kasta på framtiden utgifterna för närvarande behof; vi betala endast räntan och lemna åt våra efterkommande att gälda hela kapitalet. Detta är ett radikalt sätt att låta framtiden få bära hela bördan, men jag är icke så radikal och instämmer derföre med Grefve Carl Göran Mörner att ett fonderadt lån må upptagas.

Friherre Bildt: Jag är bland dem, som anse tiden nu vara inne att upphöra med dessa tillfälliga lån, som, ju längre de fortgå, öka svårigheten att ordna Statens finanser; och synes det mig derföre lämpligast att upptaga ett sådant amorteringslån att man äfven för kommande riksdagar kan göra sig det till godo. Jag tror att det af Baron Stjernblad framlagda förslag är i allmänhet riktigt, men ogillar det dock så till vida, som han velat sätta räntan så hög som 5 procent. En låg ränta anser jag vara för Staten fördelaktig, emedan man bör beräkna utlåningen *al pari*, och då kan man med stor fördel återköpa obligationerna. En högre ränta bestämmer man endast när tiderna äro dåliga; men Friherre Stjernblad har ju sjelf sagt att de tvärtom äro mycket goda och att kapitalbildningen pågår mycket starkt.

Den höga statsräntan medför ock en bestämd olägenhet derigenom, att den håller räntefoten i allmänhet hög, hvilket naturligtvis inverkar ofördelaktigt på landets näringar och industri. Äfven har Stats-Utskottet bland alla olika förslag, hvilka det omnämnt, förbiset ett, hvilket jag anser väl värdt att tagas i noga öfvervägande. Det vore nemligen att taga premie- eller så kallade lotterilån. Man anser från vissa håll dessa lån med en viss moralisk fasa, men jag tror att det skulle vara en lycka för landet, om ett sådant lån komme till stånd. För närvarande gå stora summor på just sådana lån utur landet, isynnerhet till Tyskland och Danmark; men om premielån inrättades här i landet, vore lottegarne åtminstone säkra att deras penningar blefve väl använda; de voro då ej utsatta för nu ganska vanliga bedrägerier, och mycket penningar besparades, som nu gå till utlandet. Vidare kan jag ej gilla Baron Stjernblads förslag att bestämma lånets storlek endast med afseende å norra och östra stambanorna. Jag behöfver derom ej yttra mig, då han sedermera afstått från detta yrkande. Af hvad jag sålunda yttrat, framgår att jag hör till deras antal, hvilka anse att denna viktiga fråga icke af Stats-Utskottet fått den utredning, att förslaget i dag må kunna af Kamraren bifallas, då det gäller att ordna Statens finanser för många år. För min del, om jag vore tvungen att besluta mig för något, skulle jag instämma med Friherre Funck, men då frågan som sagdt är så outredd, kan jag ej annat än med den aktade talaren på Norrlandsbänken yrka återremiss till Utskottet.

Herr Berger: Då jag förra gången hade ordet, framhöll jag de svårigheter, som skulle uppstå för uppgörande af en amorteringsplan, om de uti Friherre Funcks reservation begagnade ordalag blefve antagna. Jag vill visserligen icke påstå, att genom dessa en amorteringsplan skulle blifva alldeles omöjlig; men då jag anser, att genom borttagande af sista raderna uti momentet E af nämnde reservation det skulle blifva en möjlighet att för hela lånet uppgöra *en enda* ordnad amorteringsplan; och då äfven Friherre Stjernblad i sitt förslag påyrkat borttagande af dessa rader, ber jag att få instämma uti detta förslag med den utaf Friherre von Essen deri gjorda modifikation, samt anhåller tillika om proposition å det af mig förut framställda förslag om ett tillägg till första momentet.

Många ledamöter hördes nu ropa på proposition.

Herr von Koch:

Herr Rydin: Som Friherre Stjernblad afstått ifrån sitt första förslag, får jag förena mig uti hans sedermera framställda något modifierade yrkande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Flera af de talare, som till en början instämde uti Friherre Stjernblads förslag, hafva numera frångått sitt yrkande om bifall dertill så till vida som de upptagit Friherre von Essens förslag. Om Kamrarnes ledamöter äro obestämda

i sina åsigtter i denna fråga, är det lätt förklarligt, emedan de haft temligen kort tid att sätta sig in i densamma, men att Stats-Utskottets stora antal reservanter, som haft tillfälle att begrunda frågan, numera öfvergått på Friherre von Essens förslag, synes mig antyda, att saken äfven inom Stats-Utskottet varit underkastad en nog hastig behandling. Efter mitt förmenande blir följden af ett antagande utaf Friherre von Essens förslag, att man står på ingen grund alls. Enligt det första förslaget af Friherre Stjernblad var beräknadt, att det lån, man skulle upptaga, skulle betäcka kostnaderna för tvänne stambanors fullbordande samt för konvertering af redan upptagna temporära lån, och man kom då till en bestämd siffra; men genom Friherre von Essens förslag behöfver man icke stå kvar vid denna siffra, utan man kastar derigenom endast ut ett lockbete för alla enskilda jernvägsspekulanter och kommer på osäker botten. Detta förslag lämpar sig särdeles väl för dem som spekulera i jernvägar, och jag ser deruti icke någon annan fördel än att man åter skulle öppna fältet för nya jernvägsstrider. Jag kan därför icke biträda detsamma.

Vidare har man ifrågasatt, att ett uppskof med amorteringen borde ske, till dess hela lånet vore upptaget. Jag kan icke finna, att en sådan åtgärd skulle leda till annat resultat än att fördyra lånet, ty då utsigten att få igen kapitalet aflägsnas, vill naturligtvis den, som lemnar penningarne, hafva fördelaktigare vilkor. Hvad vidare beträffar frågan om, att det skulle vara så fördelaktigt att nu *upplägga* ett lån, har jag svårt att fatta fördelen deraf. Om afsigten vore att nu upptaga alla 40 millionerna, kunde det vara af vigt att *upplägga* ett sådant lån, men då nu, såsom Stats-Utskottets Betänkande innefattar, det endast är fråga om 8½ millioner, kan jag icke inse, att man genom underlåtenhet att upplägga ett lån skulle kunna göra någon förlust. Efter mitt förmenande är det omöjligt äfven för den skickligaste finanskarl att kunna beräkna alla chanser och landets ställning under nästföljande åtta år; man kan icke beräkna dem ens för nästa år och ännu mindre för de sju följande. Att uppgöra en finansplan för så lång tid anser jag vara oförsigtigt, för att icke nyttja någon annan benämning; och vi hafva sannerligen haft prof på ett sådant uppläggande af lån, hvaraf vi icke varit särdeles trakterade. Vi fingo nemligen vid det första engelska lånet en samling obligationer i behåll, och jag hörde våra financiärer inom denna Kammare ifrigt afråda från begagnande af detta upplag för att skaffa sig penningar. Om nu ett lån på 40 millioner skulle beslutas, och deraf endast 8½ millionen skulle genast upptagas, vore det, när sedermera successivt återstoden skulle realiseras, för mycket att taga för gifvet, att alla dessa försäljningar skulle kunna verkställas efter samma grund. En del af lånet skulle möjligen komma att säljas mot 87 procent, en annan till 84, och en tredje skulle möjligtvis nedgå ända till 70 procent. Vi hafva flera utländska lån tagna efter olika vilkor, men tankarne kunna vara delade om, huruvida detta varit så nyttigt. Det sista lånet har varit det dyraste, ty enligt Utskottets Betänkande har det betingat en kapitalrabatt af nära 15 procent och skulle amorteras på 63½ år, till följd hvaraf det sålunda drager nära 6 procent

ränta på effektiva beloppet. Det hade väl icke varit fördelaktigare, om dessa obligationer varit tryckta några år förut för att sedermera försäljas. Jag kan icke se något annat än olägenheter af att upplägga ett större lån än man för tillfället vill taga, då man icke har i sin hand att för afnämarna af de återstående delarne af lånet bestämma vilkoren. Jag vidhåller mitt yrkande att icke mera än 8½ millioner måtte upplånas.

Ropen på proposition förnyades.

Herr Rydqvist: Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva, att jag förenar mig i den framställning om proposition, som Friherre Stjernblad sednast gjort, samt att jag afstår från mitt yrkande om proposition på ett särskildt amendement till punkten D i Friherre Funcks reservation.

Friherre von Schwerin: Då Herrarne tyckas vara otåliga, vill jag inskränka mig till att yttra endast ett par ord. Ehuru jag anser, att en återremiss af denna fråga vore den rättaste åtgärden, vill jag dock, då tiden icke tillåter någon sådan, ansluta mig till Friherre Stjernblads sednaste förslag. Jag vill dessutom endast fästa uppmärksamheten derpå, att uppläggandet af ett stort lån har tvänne fördelar, nemligen först att lånet utkommer under fördelaktiga konjunkurer, samt vidare att, om amorteringen fortgår ifrån början, lånet kommer att få bättre kurs ju mera det närmar sig amorteringstidens slut.

Friherre Sprengtporten: Jag vill icke ingå i någon vederläggning utaf hvad föregående talare här yttrat, men jag anhåller att få tillkännagifva min åsigt i denna viktiga fråga. Jag anser det vara af stor vikt för Staten, att befria sig ifrån de konkurrerande temporära lånen, och anser derföre äfven, att ett amorteringslån till fyllande af nuvarande behof bör upptagas; men jag kan icke föreställa mig att det skall vara svårare att upptaga ett mindre amorteringslån än ett större. Äfven tror jag, att lånet bör upptagas inom landet, ty detta verkar på våra industriela förhållanden och på kapitalbildningen; och jag är vidare af den åsigt, att Staten bör förbehålla sig en uppsägningsrätt af tio år. Den af Friherre Funck föreslagna räntefot af 4½ procent anser jag vara den rätta, men jag kan deremot icke inse något behof af eller skäl för att anticipera på de behof, som kunna uppstå efter några år, särdeles som vi icke till fullo känna dessa behof. Lånen skulle nemligen upptagas till jernvägsbyggnader, men vi veta icke precis, huru mycket dessa skola komma att kosta eller huru snart de skola komma att byggas. Hvad detaljerna beträffar ser jag ingen möjlighet för Kammaren att ingå i specialiteter, utan anser bäst att öfverlemna dessa åt Fullmäktige i Riksgäldskontoret. Af dessa skäl kommer jag att rösta för det mindre lånet af 8½ millioner R:dr.

Herr Trolle: Som Friherre Stjernblad numera ändrat sitt för-

slag derhän, att amorteringslånet skulle uttryckligen ställas till förfogande icke allenast af dem, som önska ett snart fullbordande af Statens stambanor, utan ock af alla dem, som vilja bygga enskilda jernvägar ifrån Trelleborg till Torneå, och följden deraf otvifvelaktigt blefve, att penningarne komme att upptagas, icke såsom Kongl. Maj:t i dess nådiga Proposition förutsatt, med 4—6 millioner om året, utan, så att säga, med stormsteg; så tror jag icke klokt vara att besluta upptagande af ett lån om 40 millioner R:dr i svenskt mynt. Under sådana förhållanden instämmer jag i det af Grefve Mörner framställda förslag om ett mindre låns upptagande, afsedt allenast för detta och nästa års begränsade behof.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma flere ledamöter hade yrkat bifall till den nu förevarande delen af 1:sta punkten, som lydde sålunda: "Riksdagen uppdrager åt Fullmäktige i Riksgälds-kontoret att, till bestridande af de vid innevarande riksdag beviljade anslag till Statens jernvägsbyggnader, äfvensom för att bereda tillgång till inlösandet af den del utaf Riksgälds-kontorets år 1867 utfärdade obligationer, som under innevarande och nästkommande år till betalning förfaller, upplåna ett belopp, motsvarande åtta millioner femhundredratusen Riksdaler". *Friherrarne Stjernblad och von Essen* samt åtskillige andre ledamöter hade deremot förenat sig om ett förslag, hvilket i sin helhet lydte sålunda:

A) Riksdagen uppdrager åt Fullmäktige i Riksgälds-kontoret att, till bestridande af de vid innevarande riksdag beviljade anslag till Statens jernvägsbyggnader, äfvensom för att bereda tillgång, dels för blifvande anslag till jernvägsbyggnader, dels ock för inlösande af 1867 och 1869 årens för jernvägsbyggnaderna upptagna lån mot fonderade statsobligationer i svenskt mynt å ett sammanräknadt nominelt belopp af högst fyratio millioner Riksdaler, samt löpande med högst fem procents ränta, som halfårsvis förfaller, upplägga ett lån att återbetalas genom årlig amortering inom loppet af fyratio år; egande Fullmäktige att icke allenast bestämma obligationernas valörer och försäljningspris, utan äfven i öfrigt vid upplåningen tillvägagå på det sätt de finna lämpligast och med det allmännas fördel mest öfverensstämmande, dock må, under åren 1870 och 1871 mot förenämnda obligationer, icke upplånas större belopp än åtta millioner femhundra tusen Riksdaler.

B) I afseende på föryttrandet af återstående obligationsbeloppet ega kommande Riksdagar att för hvarje gång bestämma det belopp, som för året må i rörelsen utsläppas.

C) Penningar, som genom ifrågavarande upplåning inflyta, må icke användas för andra, än de i mom. A omförmälda ändamål.

D) Till ränteliqvider och kapitalskuldens amortering anvisas ett årligt anslag, motsvarande det belopp, som hvarje år erfordras för sagde liqviders och amorterings verkställande; börande detta anslag, till dess hela skulden blifvit i stadgad ordning betald, årligen utaf Riksgälds-kontorets medel afsättas.

E) De uti nästföregående moment omförmälda ränte- och amorteringsanslag skola ingå till en särskildt redovisad liqvitations- och amortissementsfond, hvars behållning skall för det med dessa medel afsedda ändamål oförtryckt tillhandahållas och användas, så att ränteliqviderna vid derför bestämda terminer varda ovilkorligen fullgjorda och skuldens betalning i föreskrifven ordning verkställd; och skola de till liqvitations- och amortissements-fonden influtna medel, så vidt ske kan, och denna fond åliggande liqvider medgifva, städse på säkert och ändamålsenligt sätt göras fruktbarande.

Till följd af det beslut rörande delning af den 1:sta punktens innehåll, som Kammaren, uppå Grefve Hamiltons yrkande fattat, kunde af Friherre Stjernblads nyss omförmälda förslag nu endast till afgörande förekomma de stycken af mom. A, som motsvarade den första delen af 1:sta punkten i Stats-Utskottets Utlåtande, och hvilka stycken hade följande lydelse: "Riksdagen uppdrager åt Fullmäktige i Riksgälds-kontoret att, till bestridande af de vid innevarande riksdag beviljade anslag till Statens jernvägsbyggnader, äfvensom för att bereda tillgång dels för blifvande anslag till jernvägsbyggnader, dels ock för inlösande af 1867 och 1869 årens för jernvägsbyggnaderna upptagna lån — — — — upplägga ett lån — — — — dock må under åren 1870 och 1871 — — — — icke upplånas större belopp än åtta millioner femhundredatusen Riksdaler". Vidare hade *Herr Rydin* yrkat bifall till Friherre Stjernblads förslag, för så vidt nu fråga är, dock med den förändring, att orden: *1867 och 1869 årens* utbyttes mot orden: *1869 års*, samt att summan 8,500,000 R:dr nedsattes till 7,000,000 R:dr. Slutligen hade återremiss af den förevarande delen utaf 1:sta punkten blifvit af en ledamot yrkad.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till den förevarande delen af 1:sta punkten, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, vidare proposition på antagande af Friherre Stjernblads förslag i dess nu förevarande del, då svaren likaledes utföllo med många såväl ja som nej, ytterligare proposition på bifall till Herr Rydins förslag, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och slutligen proposition på återremiss af 1:sta punktens nu förevarande del, hvilken proposition likaledes besvarades med många nej jemte några ja; hvaruppå och sedan proposition på bifall till den nu förevarande delen af 1:sta punkten ånyo blifvit gjord samt med många både ja och nej besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Många ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraposition vid voteringen antagit Friherre Stjernblads förslag i dess nu ifrågavarande del, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den som bifaller första delen af 1:sta punkten i Stats-Utskottets

Memorial N:o 77, börjande med orden: *Riksdagen uppdrager* och slutande med orden: *motsvarande 8,500,000 Riksdaler*, röstar

ja;

Den det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, antager Kammaren följande delar af mom. A i Friherre Stjernblads förslag, så lydande: "Riksdagen uppdrager åt Fullmäktige i Riksgälds-kontoret att, till bestridande af de vid innevarande riksdag beviljade anslag till Statens jernvägsbyggnader, äfvensom för att bereda tillgång dels för blifvande anslag till jernvägsbyggnader, dels ock för inlösande af 1867 och 1869 årens för jernvägsbyggnaderna upptagna lån — — — — upplägga ett lån — — — — dock må under åren 1870 och 1871 — — — — icke upplånas större belopp än 8,500,000 R:dr.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

ja — 36;
nej — 66.

1:sta punktens sednare del.

Friherre Stjernblad: Då Kammaren genom sitt nyss fattade beslut i princip godkänt den åsigt, jag förfäktat, eller att man nu bör upplägga ett större *fonderadt lån*, torde hinder icke möta att äfven antaga de öfriga delarne af mitt förslag, om proposition hvarå jag derföre nu, jemte det jag yrkar afslag å Utskottets hemställan, tager mig friheten anhålla.

Herr Wallenberg: Efter den nyss försiggångna voteringen är saken tydlig och klar. Kammaren vill hafva större lån, än behofvet kräfver. Derom är nu intet vidare att säga, men jag anhåller om en särskild proposition i afseende å räntefoten, och att den måtte bestämmas till högst 4½ procent. Friherre Stjernblad må säga hvad han vill, så är det dock tydligen en väsentlig skilnad mellan 4½ och 5 procent, och det är Riksdagens pligt att icke vidtaga åtgärder, som hafva till följd att en hög räntefot bibehålles. Det är ej heller nyttigt för låntagaren att obligationerna erhålla samma räntefot som allmänna hypotheksbankens obligationer. Jag anhåller således om särskild proposition på räntefoten, och att den måtte bestämmas till det belopp, utgiftsafdelningen inom Stats-Utskottet föreslagit eller 4½ procent.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Då jag icke rönt något understöd i mitt förra särskilda yrkande, afstår jag från min anhållan om proposition derå.

Grefve Mörner, Carl Göran: Efter den utgång den förra vo-

teringen erhöll, har mitt förslag förfallit, och jag har icke vidare något yrkande att framställa.

Friherre Stjernblad: Om jag hade positivt yrkat, att räntan i obligationerna skulle bestämmas till 5 procent, skulle jag icke velat taga på mitt ansvar att motsätta mig Herr Wallenbergs förslag att ställa räntefoten under omröstning, men så har icke skett. Jag har endast sagt *högst* 5 procents ränta, och sålunda lemnat Fullmäktige fria händer att inom detta maximum sjelfva bestämma räntefoten. Blifva förhållandena sådana, att Fullmäktige anse sig kunna och böra bestämma 4 procents ränta, skall jag visst icke klandradet, men omständigheterna kunna ock ställa sig helt annorlunda, och det är derföre jag ansett rättighet bör vara Fullmäktige medgifven att om så behöfves höja räntefoten. Att bestämdt påstå att 5 procents räntefot är skadlig, är väl mycket sagdt, ty förhållanden gifvas, då 5 procents obligationer med större lätthet kunna placeras än sådana löpande med lägre ränta, och detta utan att penningarne blifva dyrare, ty detta beror icke på den nominela utan på den effektiva räntan, hvilken åter är beroende på det pris hvartill obligationerna säljas, således på den kapitalrabatt som måste beviljas. Att denna kapitalrabatt skulle proportionaliter blifva större för obligationer med 5 procent än med $4\frac{1}{2}$ procent, kan väl ingen på förhand våga påstå. För min del tror jag, att här i landet ett motsatt förhållande skulle inträffa, ty den förra närmar sig mera den räntefot man åtminstone hittills varit van vid. Hvad slutligen beträffar det förslag, att Fullmäktige skulle bemyndigas att under loppet af 10 år uppskjuta amorteringen af lånet, så kan jag för min del i de föreliggande bestämmelserna icke finna något hinder för en dylik åtgärd, blott med vilkor att hela lånet blir slutbetaladt inom den bestämda tiden af 40 år. Jag anser det vara af stor vigt, att amorteringstiden ej öfverskrides, ty penningar upplånade för ett industrielt företag af den beskaffenhet som jernvägsbyggnader synas mig böra återbetalas inom loppet af 40 år.

Jag vill icke längre trötta Kammarern med att till vederläggning upptaga flera anmärkningar, utan inskränker mig nu till att ånyo anhålla om bifall till mitt förut framställda yrkande.

Herr Tornerhjelm: I följd af det beslut som nyss är fattadt, får jag yrka antagande af Stats-Utskottets förslag, der någon räntefot icke är bestämd. Jag tror nemligen att det är bäst i detta fall gifva Fullmäktige fria händer, och att man med full trygghet kan åt dem öfverlemna att bestämma räntefoten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Baron Stjernblads förslag är väl ännu icke godkändt till större del än som influtit i den proposition, hvarom vi nyss voterat, och icke är väl meningen att man inom de der transsumtionstecknen skulle få insätta hvad man ville. Öfver allt, som skall stå derinom, hafva vi ännu beslutande rätt, och jag anhåller för min del om proposition på afslag på de följande delarne af det ifrågavarande förslaget.

Friherre Bildt: Vore förhållandet att Fullmäktige först om några år skulle vidtaga åtgärder för det ifrågavarande lånet, kunde Baron Stjernblads förslag att till Fullmäktiges afgörande öfverlemnna frågan om räntefoten hafva något skäl för sig, men då denna fråga skall afgöras redan innevarande år, kanske ganska snart, synes förslaget vara alldeles öfverflödigt. Vi kunna väl alla — åtminstone kan Friherre Stjernblad det — inse, att för närvarande tiderna icke äro så svåra, att vi icke böra kunna tillgodogöra för Statsverket fördelen af att bestämma endast 4½ procent ränta å obligationerna. Herr Friherren skildrade ju nyss, huru stor välnågan för närvarande är, huru penningarne hopat sig, huru obetydligt lånet är i förhållande till kapitalbildningen inom landet, och då hemställer jag om det kan vara lämpligt att bestämma så hög räntefot som 5 procent. För 15, 16 år sedan fick man belåna ganska goda in-teckningar för 4½ procent; sådana tider kunna återkomma, och jag hoppas de skola återkomma. Förslaget om en räntefot af 5 procent är, enligt min åsigt, oförsigtigt, orättvist samt ledande till gifven förlust för Statsverket, och jag biträder derföre Herr Wallenbergs yrkande att räntan måtte bestämmas till 4½ procent. Kunde den sättas till 4 procent, vore ännu bättre.

Friherre Tersmeden: Med Herr Wallenberg instämmer jag deri, att särskild proposition måtte framställas angående räntefoten, och att densamma måtte bestämmas till 4½ procent. Under tider sådana som de närvarande är det icke skäl att Staten betalar den högsta möjliga ränta, utan tvärtom bör Staten göra hvad den kan för att bidra till räntans sänkande. Ej heller kan det vara riktigt, att Riksgälds-kontoret uppträder i täflan med allmänna hypoteksbanken, hvars obligationer löpa med 5 procent.

Herr Wallenberg: Då här under dagens diskussion omnämnts, att i Stockholms enskilda bank skulle ¾-delar af depositionerna stå inne mot 5 procent ränta — jag minnes nu icke om så är, jag tror att det är omkring ¾-delar, men det inverkar ej på saken, ty det är känt, att i denna bankinrättning säger man ej upp depositionerna, utan låter dem stå, tilldess insättarne sjelfva vilja taga ut dem — ber jag få erinra, att det är mera än 7 månader sedan depositions-räntan nedsattes till 4½ procent, och att depositionerna sedan dess *stigit*; det är väl efter de ingående och icke efter de äldre depositionerna, man skall bedöma penningställningen.

Vore det fråga om att upptaga lån under en svår tid, kunde det vara skäl att utsätta en hög räntefot, men då vi hafva all anledning hoppas, att penningställningen stadigt förbättras, kan det väl ej vara klokt att för ett lån, hvaraf en del obligationer först skola utkomma om 8 år, bestämma en ränta, som kanske om två, tre år är en absurditet. Att Fullmäktige icke kunna hafva något emot att i detta fall hafva ett Riksdagens beslut att stödja sig vid, är af föregående förhandlingar uppenbart. Jag vidblifver mitt yrkande att räntefoten måtte fastställas till 4½ procent.

Herr von Möller: För min del instämmer jag med Friherre Stjernblad i hans förslag att räntan må bestämmas till *högst 5 procent*, och att således Fullmäktige skola få fria händer. Vi måste nemligen väl ihågkomma, att räntan icke skall fixeras till 5 procent, utan blott att detta är maximum, Fullmäktige obetaget att, om penningställningen sådant medger, utsätta lägre ränta. Att, såsom här påståtts, en räntefot å 5 procent skulle medföra gifven förlust för statsverket, kan jag ej finna. Jag vet att, då sista statslånet utsläpptes, togos på en gång ut i en bank öfver en half million depositioner, hvilka skulle användas till inköp af obligationer. Det var i Skånes enskilda bank. Märkas bör ock, att den stora allmänheten, som är van att få 5 procent på sina depositioner i enskilda bankerna, och som lärt sig beräkna sina inkomster efter denna ränta och icke förstår sig så noga på kapitalrabatt och dylikt, skall blifva mer begärlig efter statsobligationerna, om de åsättas 5 procents ränta, än om de löpa med annan räntefot. Jag yrkar således bifall till Friherre Stjernblads förslag.

Herr Hasselrot: Endast några ord. För våra financiärer och kapitalister lärer väl vara solklart, att det i sak är det samma, antingen räntan bestämes till $4\frac{1}{2}$ eller 5 procent, enär kapitalrabatten utjemnar förhållandet; men alla, hvilka i jordbrukets intresse önska att räntan hålles så låg som möjligt, måste anse lämpligare att den ej bestämes så högt som till 5 procent. och det är af denna anledning jag instämmer i Herr Wallenbergs yrkande, att räntefoten måtte bestämmas till *högst $4\frac{1}{2}$ procent*.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende å den nu förevarande sednare delen af 1:sta punkten, som lydde sålunda: "mot obligationer lydande å Svenskt mynt, ställda till innehafvaren att återbetalas å bestämda tider, hvilka uti obligationerna böra angifvas, ej kortare än fem år och ej längre än tio år från obligationernas utgifningsdag; och må Fullmäktige bestämma obligationernas räntefot och valörer samt bevilja den kapitalrabatt, som af omständigheterna möjligen påkallas"; hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o att Utskottets förslag i denna del måtte af Kammaren bifallas; 2:o af Friherre Stjernblad, att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag, skulle bifalla den återstående delen af hans förslag, hvilket Herr Grefven och Talmannen redan förut i dess helhet uppläst; 3:o af Herr Wallenberg, att Friherre Stjernblads förslag uti dess nu ifrågavarande delar måtte antagas med den förändring, att orden: *högst fem procents ränta* utbyttes emot orden: *$4\frac{1}{2}$ procents ränta*; 4:o af Herr Rydin, att Friherre Stjernblads förslag skulle antagas med den förändring, att summan 40 millioner R:dr nedsattes till 35 millioner R:dr; 5:o af Herr Berger, att Friherre Stjernblads förslag måtte bifallas med den förändring, att efter orden *fyratio år* infördes följande mening: "dock så att denna amorteringstid icke må taga sin början förr än 10 år efter den dag, på hvilken obligationerna för hela detta lån varda utfärdade";

6:o att punktens nu förevarande del måtte återförvisas; samt 7:o att densamma skulle af Kammaren afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punktens sednare del, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på antagande af Friherre Stjernblads förslag i dess återstående delar, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Sedan votering begärts samt Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning såsom kontraposition vid voteringen antagit Herr Wallenbergs ofvanberörda yrkande; uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller den återstående delen af Friherre Stjernblads i anledning af 1:sta punkten i Stats-Utskottets Memorial N:o 77 framställda förslag, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren ifrågavarande del af Friherre Stjernblads förslag med den förändring, att i stället för orden *högst fem procents ränta* införas orden *4½ procents ränta*;

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 48;
Nej — 31.

2:dra punkten.

Mom. a.

Herr Wallenberg: Sedan nu båda Kamrarnes beslut äro kända, och sedan man kunnat se, att med anledning af Riksdagens snart förestående slut ingen har fallenhet att inlåta sig på en noggrannare undersökning af mitt förslag, anser jag mig sjelf böra begära afslag å det nu föredragna momentet, öfvertygad som jag är att frågan snart skall lefva upp igen.

Efter härmed slutad öfverläggning, framställdes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå, som med ja besvarades.

Mom. b—f.

Afslogos.

3:dje punkten.

Grefve Hamilton, Henning: I följd af Kammarens nyss fattade beslut kräfver denna punkt en liten förändring. Der står: "de beslut och stadganden, som af Riksdagen meddelas rörande ifrågavarande upplåning i enlighet med ofvanstående tvänne punkter, skola etc." De beslut Kammaren nu fattat, innehållas i en enda punkt, och derföre hemställer jag att orden: "i enlighet med ofvanstående tvänne punkter" måtte utgå.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition, bifölls punkten med följande förändrade lydelse: "De beslut och stadganden, som af Riksdagen meddelas rörande ifrågavarande upplåning, skola underställas Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse, med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes å lånet meddela sin garanti".

Anmälades och bordlades från nedannämnde Utskott inkomna Memorialer och Utlåtanden, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 84, i anledning af väckt fråga om påbyggnad af flyglarne till Riksdagshuset samt verkställande af åtskilliga andra arbeten inom nämnda hus;

N:o 85, med förslag till de stadganden angående Riksgäldskontorets skulder och fordringar, som böra införas i det nya reglementet för detta verk;

N:o 86, med förslag till stadganden i Riksgäldskontorets reglemente angående de vid föregående riksdagar beviljade, men ännu icke utbetalda statsbidrag;

Sammansatta Bevillnings- och Lag-Utskottet:

N:o 1, i anledning af väckt motion angående åtal och beslag vid oloflig försäljning af bränvin;

Lag-Utskottet:

N:o 49, i anledning af väckt motion om förändrad lagstiftning angående mannens målsmansrätt för hustrun, äktenskapsförord och morgongåfva;

N:o 50, i anledning af väckt motion om tillägg i 1 § 2 mom. af Kongl. Förordningen den 14 April 1866, om jords och lägenhets afstående för allmänt behof;

N:o 51, i anledning af väckt förslag, åsyftande skyldighet för domstolar, embetsverk och tjenstemän att till pröfning upptaga handlingar, som direkte med posten till dem insändas;

N:o 52, i anledning af väckt motion om antagande af taxeringsvärdet såsom grund för fördelning af räntor och andra onera inom hemman;

Första Kammarens Tillfälliga Utskott:

N:o 10, med anledning af i Andra Kammarerna väckta motioner om åtgärder för embetsförvaltningens reorganisation till vinnande af förenkling och besparing.

Justerades ett protokollsutdrag rörande Stats-Utskottets Memorial N:o 77.

Kammaren åtskiljdes kl. 4 eftermiddagen.

In fidem

O. Brakel.

Måndagen den 9 Maj 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda Memorial N:o 81, med anmälan om Kamrarnes skiljaktiga beslut i anledning af Stats-Utskottets uti Memorialet N:o 73 framställda förslag till sammanjemkning af Kamrarnes olika beslut rörande stambanornas spårvidd och anläggningssätt m. m.

Grefve Hamilton, Henning: Då Första Kammarens beslut i denna fråga icke i och för sig är af beskaffenhet att från Kammarrens sida framkalla anspråk på, att göra sin mening gällande genom gemensam votering, vill jag, för min del, ej yrka ändring i Utskottets förslag. Men på det att saken ej må åberopas såsom ett prejudikat, i fall ett likartadt förhållande vid ett annat tillfälle skulle inträffa, då en af Första Kammarens majoritet uttalad åsigt kunde undanskjutas, ber jag få tillkännagifva, att jag, i fall Stats-Utskottet framställt voteringsproposition, ej skulle ansett mig berättigad att yrka afslag derå.

Herr von Koch: Ehuru äfven jag anser att Andra Kammaren ovilkorligen varit berättigad att yrka på gemensam votering, för att få sitt förslag pröfvadt, vill jag dock ej i Riksdagens sista timma uppehålla saken, isynnerhet som denna Kammarrens majoritet visat sig så tillmötesgående, som den under närvarande omständigheter kunnat.

Friherre Raab, Adam: Ehuru jag nogsammt inser att i den ställning frågan nu kommit, och under de förhållanden i öfrigt, som vi känna till, det ej skulle vara mycket värddt att drifva frågan till någon proposition, så torde det dock tillåtas mig, såsom motionär i ämnet, och då jag anser frågan vara af stor vikt, att med några få ord få angifva de skäl, hvarföre jag tror att Stats-Utskottet ej bort komma till det resultat, att en fråga, sådan som denna, i fall Kamrarne stadna i skiljaktiga beslut, skall förfalla.

Riksdags-ordningens 65 § bjuder att alla frågor, som angå statsutgifter, skola, när Kamrarne fatta stridiga beslut, som ej kunnat sammanjemkas, afgöras genom gemensam votering. För mig synes

det utom allt tvifvel att denna fråga angår en statsutgift, då den onekligen rör de största utgifter. hvaröfver vi hafva att vid Riksdagen besluta. Man har sagt att frågan kommit i ett annat stadium, derigenom att gemensam votering egt rum öfver en föregående punkt i samma betänkande; men genom en sådan votering har frågan endast blifvit återställd till det förhållande hvaren den skulle stått, om begge Kamrarna ifrån början fattat samma beslut. Jag kan således ej fatta, att den gemensamma voteringen förändrat frågans ställning, lika litet, som att denna skulle förändrats deraf att 5:te punkten i Utskottets första Betänkande, som afhandlade denna fråga, varit återremitterad, ty då den ifrån Utskottet återkom, intog den sin förra plats. Om vi tänka oss ett kontrakt emellan myndigheter och enskilda, så får man ju lof att föreställa sig att den ena punkten betingar den andra. Jag kan således ej fatta annat än att denna fråga är af beskaffenhet, att den, ur denna synpunkt betraktad, bort förända votering.

Betraktar man åter de prejudikater, som i likartade frågor förefinnas, så är det onekligt, att den votering, som egde rum i anledning af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 61 vid 1867 års riksdag, var så lika med denna, att den verkligen innebär ett prejudikat. Denna fråga är så känd af Herrarne, att jag allt för mycket skulle missbruka Herrarnes tålmod, om jag nu företoge mig att närmare utveckla densamma. Då var det fråga om anslaget skulle användas på ett visst stycke väg, nu är det fråga om huru anslaget skall användas och huru mycket ett visst stycke bana skall kosta. Jag tror att ingen kan neka samstämmigheten häri.

Jemför jag åter denna fråga med andra frågor, som vid denna riksdag blifvit föremål för votering, så finner jag att sådana anställts angående den ålder, vid hvilken pension skall upphöra för tulltjenstemäns döttrar, om det skall ske vid 17, 18 eller 25 års ålder. Det är verkligen en bra homeopatisk del af statsutgifterna, som ingå i denna fråga. — Vidare finner jag en annan fråga, i hvilken det torde vara ganska mycket tvifvel underkastadt, om någon statsutgift ingår eller ej, nemligen om utbyte af de för Göta kanals räkning i Riksgälds-kontoret deponerade säkerhetshandlingar emot andra sådana. Jag tror att man skulle kunna få rätt på flera sådana frågor, och då stöter det sunda förnuftet. Och jag skulle brista i aktning emot den, som skrifvit våra grundlagar, och mot dem, som antagit dem, i fall jag skulle anse att meningen varit att man skulle rösta öfver sådana bagateller, men deremot begagna sig af en ordställning, för att undandraga sig omröstning, angående en fråga så vigtig, som denna. Ur denna synpunkt skulle jag visserligen, om det vore tidigare på riksdagen och jag hade hopp om framgång, yrka på proposition. Men då det lider till slutet af riksdagen och än mera, då jag hyser fullt förtroende för våra Regerings-ledamöter och till deras egna insigt och egna omdöme, som ej ställer sig beroende af underlydandes utlåtanden, utan sjelfva göra sig möda att forska i frågan; och då jag hoppas att det yrkande, som af Riksdagens majoritet blifvit framställt, ej skall fruktlöst förklinga, så vill jag för min del ej uppehålla Riksdagen genom att framställa proposition i annan rikt-

ning än Stats-Utskottets Utlåtande. Jag har endast velat antyda dessa tankar såsom en reservation, hvilken jag hoppas ej skall hafva varit alldeles förgäfvad.

Friherre Bildt: I 65 § Regeringsformen förekommer följande stadgande:

“När i fråga om statsutgifter eller bevillning, eller angående Riksbankens och Riksgälds-kontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, Kamrarna fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt Utskotts förslag varda sammanjemkade, skola begge Kamrarna hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stadnat; kommande den mening, som dervid erhåller de flesta ledamöters af Kamrarna sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut.”

Nu är det otvifvelaktigt att denna fråga om jernvägarnes spårvidd är en sådan fråga, som inverkar på statsverkets utgifter, ty derom kan väl icke finnas två olika meningar, att en bredspårig bana kostar mera än en smalspårig, och att denna fråga således inverkar på statsregleringen. — Vidare står i grundlagen, att den skall tolkas efter ordalydelsen; och i den nyss citerade §:en förekommer ej något stadgande derom, att gemensam votering skall ega rum endast i fall frågan inverkar på budgeten för det eller det året, t. ex. för 1871, utan blott att sådan votering skall ega rum, när i fråga om statsutgifter Kamrarna stadnat i olika beslut. Denna fråga synes således ostridigt vara en sådan, som bör utgöra föremål för gemensam votering. Detta oaktadt har Stats-Utskottet förklaradt denna fråga, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, hafva förfallit.

De talare, som förut yttrat sig, hafva äfven ansett att sådan votering bör ega rum; men likväl, med afseende på den opinion, som inom Kammaren i frågan gjort sig gällande, och med synnerligt afseende på Riksdagens nära förestående slut — som gör att de viktigaste frågor här behandlas med mycken raskhet, ja, med alltför stor raskhet — afstått från att yrka denna frågas afgörande på laglig väg. Det torde väl således vara föfångt att jag skulle framställa ett sådant yrkande, men jag har åtminstone med dessa få ord velat protestera och reservera mig mot det slut, hvartill Stats-Utskottet i frågan kommit.

Grefve Mörner, Oscar: Hyste jag den åsigt att Stats-Utskottet olagligen förfarit och att detta ärende vore af den art att det borde blifva föremål för gemensam votering, så skulle verkligen inga konsiderationer kunna afhålla mig från att yrka, att det som jag ansåg lagligt äfven genomfördes. Jag skulle anse mig illa uppfylla mitt kall såsom representant om jag efterskänkte hvad jag ansåg rätt och lagligt. Lyckligtvis är ej detta förhållandet. Jag kan ej tolka grundlagen på annat sätt än att denna fråga ej är af den art, att den bör komma under votering; och denna åsigt har jag uttalat därför, att den andra meningen ej ensam bör blifva i protokollerna förvarad. För min del gillar jag det slut, hvartill Utskottet kommit.

Friherre

Friherre Raab: Jag lyckönskar Grefve Mörner, Oscar, som med sin röst bidrog till det af mig förut omnämnda beslut vid 1867 års riksdag, att han nu anser Stats-Utskottet i denna fråga hafva handlat riktigt. Det är hvarken några personliga konsiderationer, eller den omständigheten, att riksdagen ualkas sitt slut, som förmått mig att ej yrka på proposition, utan en annan omständighet, för hvilken jag anser att man bör ge vika, nemligen den af en gammal Grek uttalade sats, att man ej bör vilja mer än man kan.

Herr Wærn: Då man jemfört detta beslut med det, som fattades vid 1867 års riksdag, så ber jag få erinra derom, att beslutet då fattades, innan fråga var om den summa, som skulle beviljas, samt att det uttryckligen var i ordalagen nämndt, huru anslaget skulle användas, samt att detta beslut omedelbart föregick beslutet om anslagets belopp. Det var således alldeles omöjligt annat än att frågan då rörde statsverkets utgifter. Att Stats-Utskottet nu anser frågan hafva förfallit, beror ej derpå, att den genom en återremiss blifvit skiljd ifrån frågan om vägsträckningen. 1867 års beslut hänförde sig omedelbart till det anslag, som då var i fråga, och derigenom blef det ock ett beslut, som angick statsverkets utgifter. Jag har ännu 1867 års beslut tillhands. Men om den föregående talaren behagar se efter, så skall han finna, att 1867 års beslut gäller användandet af det bestämda anslaget. Vi hade frågan före i Stats-Utskottet, men vi funno ej detta beslut innebära något prejudikat. Vid 1867 års riksdag uteslöts en del af villkoren, och jag var i det hänseendet af olika tanke med Stats-Utskottet.

I stället att den fordna grundlagen talade om beslutens beskaffenhet — och då kunde det varit skäl att votera — så är det nu, sedan grundlagsparagrafen blifvit omskrifven, ej längre fråga om beslutens beskaffenhet, utan endast, huruvida frågan angår statsutgift eller icke; därför anser jag, att när Kamrarne stadna i olika beslut, i afseende på statsutgifter, så bör gemensam votering ega rum; men deremot ej, då frågan ej gäller statsutgifter, utan något annat. Och här är det fråga om spårvidd och således ej om en utgift, hvarföre votering, enligt min tanke, ej får ega rum.

Men äfven om den, som skrifvit detta beslut, deri inlagt ordet vilkor, eller skrifvit så, att det blifvit fråga om en statsutgift, så skulle jag ändå bestridt votering därför, att det vore inkonstitutionellt att votera i denna fråga.

Denna motion är nemligen väckt inom Första Kammaren och blef der behandlad särskildt, hvaremot Andra Kammaren nekade allt anslag. Härvid är nu att märka att, äfven om den ej blifvit åtskiljd, Första Kammaren beslutat att den ej skall antagas, hvaremot Andra Kammaren afslagit allt anslag och således ej kunnat bestämma något vilkor. Alltså, Första Kammaren ville ej göra något vilkor och Andra Kammaren ville ej ge något anslag alls, och kunde således ej samtidigt föreskrifva några vilkor. Därföre anser jag ock inkonstitutionellt att votera i denna fråga, och yrkar att vid Stats-Utskottets anmälan få bero.

Grefve Hamilton: Då jag i allmänhet gör anspråk på att vara mån om grundlagen, ber jag att, i anledning af hvad Grefve Mörner yttrade, få säga att, då jag ej här ville upptaga tiden, hvarken med att motivera min åsigt eller begära proposition, så var det derföre, att Första Kammarens beslut var sådant, att det ej i ock för sig kunde föranleda till votering, och att Andra Kammaren, mig veterligen, ej framställt anspråk på att få sin mening underkastad ett sådant afgörande. Under sådana omständigheter finnes för mig intet skäl att yrka derpå, och att jag derföre icke ville upptaga tiden med att gifva skäl för en åsigt, som jag icke ernade försöka att göra gällande, var en konsideration, hvarföre jag ej väntat mig en förebråelse.

Hvad beträffar Grefve Mörners farhåga, att endast den åsigt, som vore motsatt hans egen, skulle blifva i protokollerna förvarad, tror jag att, då hittills endast fyra talare uppträdt emot Utskottets åsigt, hvilken sannolikt kommer att af Kammaren godkännas, behöfver Grefven ej befara det någon skall tro, att han varit ensam om sin mening.

Öfverläggningen förklarades slutad och Memorialet lades till handlingarne.

Föredrogs ånyo sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda Betänkande N:o 1, i anledning af väckta motioner om förändrad lagstiftning angående restitution af bränvinstillverkningsafgiften vid utförsel af bränvin till utrikes ort.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det är verkligen en temligen svår fråga, som Utskottet vill ställa på Kongl. Maj:t, att han skulle låta undersöka och utreda till hvad belopp inom landet tillverkad bränvin kan antagas undergå förminskning genom afdunstning och förädling till sprit. Afdunstningen måtte väl bero på huru lång tid bränvinet ligger, och att bestämma någon normalsiffra härför torde vara svårt, om ej omöjligt. Afven synes mig egendomligt, att inom landet tillverkad bränvin skulle vara underkastadt andra lagar, än bränvin tillverkad på andra ställen. Emellertid må detta stå för Utskottets räkning.

Herr de Maré: Jag vill visst ej bestrida, att den siste talarens anmärkningar voro mycket spetsfundiga; men jag ber få bemärka, att den, som har någon erfarenhet i saken, vet, att afdunstningen sker inom ganska kort tid, och att det är alldeles detsamma, om bränvinet ligger 6, 7 eller 8 månader, emedan det är på de 3, 4 och 5 första månaderna, som afdunstningen sker. Att han onekligen har rätt deri, att svensk bränvin följer samma lagar som utländskt, det vill jag ej bestrida, ty det tror jag, att hvar och en erkänner.

Friherre Raab, Adam: Det är visserligen många år sedan jag tillverkade bränvin; men nog har jag den erfarenheten, att bränvinet förlorar både i rymd och gradtal ganska betydligt, i synnerhet under

första tiden, likasom att det förlorar i rymd äfven under den tid, det sedermera får ligga. Jag tror således, att, så vida man vill, hvad jag verkat för ända sedan år 1850, befordra exporten af bränvin, man bör se till att exporten får större drawback, än sjelfva den skatt är nominel, som blifvit utlagd på bränvin. Derför tror jag, att förslaget i sjelfva verket är riktigt. Hvad beträffar uttrycket "inom landet tillverkad bränvin," erkännes den deremot gjorda anmärkningen, ty det är klart, att detta är af samma natur som bränvin, tillverkad utrikes; men meningen med detta uttryck i Utskottets Betänkande är väl den, att bränvin, som blifvit tillverkad inom landet, och skall utföras utrikes, har blifvit beskattadt, men undergår försämring, innan det hinner exporteras; och ur denna synpunkt kan verkligen uttrycket försvaras.

Öfverläggningen förklarades slutad och Betänkandet bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Särskilda Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda Memorial N:o 2, i anledning af Kamrarnes olika beslut rörande dess Betänkande N:o 1, om ifrågasatt reorganisation af rikets sjöförsvär m. m.

Utskottets första anmälan.

Lades till handlingarne.

Utskottets sednare hemställan.

Herr Statsrådet, Friherre Leijonhufvud: Den här föreslagna redaktionen till sammanjemkningsförslag är i sjelfva verket temligen oskyldig. Men hela skrivelsen synes mig dermed också ganska öfverflödig. Förslaget innehåller tre punkter. I den första föreslås, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huru stor del af båtsmanshället är för sjöförsvaret behöflig. Denna undersökning har redan börjats, och hitintills ledt till det resultat, att Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att öfverflytta en del båtsmanskompanier till landförsvaret, hvilket förslag i Första Kammaren vunnit bifall. Dermed är ej sagdt, att Kongl. Maj:t slutat dessa undersökningar; och detta är alldeles gifvet, då det ännu ej är afgjordt, huru sjöförsvaret kommer att organiseras. Denna punkts innehåll är således, oberoende af någon skrivelse från Riksdagen, redan föremål för Kongl. Maj:ts pröfning.

Den andra punkten innehåller, att det måtte tagas i öfvervägande, hvilka förbättringar båtsmansinrättningen må kunna erhålla för att fullständigare motsvara sin bestämmelse. Denna punkt tror jag är så mycket mindre behöflig, som hvarje del af riksstyrelsen ständigt är underkastad Kongl. Maj:ts pröfning och han icke lär underlåta att tillse, att nödiga förbättringar blifva vidtagna, äfven i båtsmanshället, i den mån sådant låter sig göra.

Den tredje punkten hemställer, huruvida det icke skulle vara

ändamålsenligt, att båtsmanshållet efter hand, och i den mån det befinnes för försvaret obehöfligt, ställes på vakans. Nu står här lyckligtvis "för försvaret" d. v. s. både sjö- och landtförsvaret, och annorlunda kan det ej här förstås, sedan denna Kammare beslutat, att en del af båtsmanskompanierna skola till landtförsvaret öfverflyttas. Det vore ej att tänka, att Kongl. Maj:t skulle behålla mera båtsmän, än som behöfves för sjö- och landtförsvaret gemensamt. Jag tror således, att denna punkt ej heller innehåller något, som behöfver framställas till Kongl. Maj:t. De förändringar, som kunna komma att föreslås vid båtsmanshållet, bero dock till en väsendtlig del på den utredning som är att förvänta från den komité, som med anledning af Riksdagens skrifvelse fått sig uppdragit att tillse, i hvad mån de ofta återkommande klagomålen öfver tungan af båtsmanshållet äro grundade och huru de lämpligen skulle kunna afhjelpas. Denna komité har ej ännu hunnit afgifva sitt utlåtande, och dessförinnan vore för tidigt uttala några planer angående båtsmanshållets definitiva ordnande.

Medan jag har ordet, vill jag äfven tillägga, att flera af de önskingar, som uttalades uti de punkter af särskilda Utskottets första Betänkande, som af Första Kammaren antogs, men som förfallit genom skiljaktiga beslut i den Andra Kammaren, såsom om kanonierkorpsens omorganisation och särskild poliskorps på varfven m. m., redan innan denna Kammare för sin del derom fattat beslut, voro upptagna till bearbetning uti Sjöförsvars-departementet.

Herr af Klint: Jag anhåller om afslag på detta sammanjemkningsförslag. Jag erkänner villigt, att det är ganska kinkigt att sammanjemka två beslut, som äro så himmelsvidt olika, som de hvilka blifvit fattade inom Första och Andra Kammaren, der snart sagdt den ena Kammarens beslut upphäfver den andras. Men icke nog dermed, att jag anser, att det kan vara tvifvelaktigt, huruvida en sådan sammanjemkning, som den föreslagna, kan vara riktig, och om ej snarare frågan ställts så, att Utskottet bort anse densamma förfallen, vågar jag tro, att Utskottets förslag står i strid med Första Kammarens beslut angående Stats-Utskottets förslag N:o 32, som upptogs till behandling straxt efter särskilda Utskottets Memorial, der Kammaren beslöt i mom. a, med afslag på Stats-Utskottets förslag, att de för sjöförsvaret obehöfliga rotar af båtsmanshållet skulle till landtförsvaret öfverflyttas. Efter ett sådant kategoriskt beslut, tror jag näppeligen, att Kammaren bör fatta ett beslut, som förklarar, att båtsmanshållet skulle efter hand, och i den mån det befinnes obehöfligt, ställas på vakans. Jag tror, att detta ej är öfverensstämmande med det beslut, som här redan blifvit fattadt och synnerligast, som jag mycket skulle misstaga mig, om majoriteten i Första Kammaren, innan försvarsfrågan blifvit till slut afgjord, bestämdt yttrade sig, huruvida båtsmansrotarne skulle sättas på vakans eller ej. Jag anhåller på dessa skäl om afslag på Utskottets sammanjemkningsförslag.

Herr De Maré: Efter den förklaring, som Herr Chefen för Sjöförsvars-departementet afgifvit, borde det synas öfverflödigt att yrka

bifall till Särskilda Utskottets förslag. Jag tror dock att så bör ske, därför att man ej har bestämd visshet, att Herr Departementschefen kan genomföra de välvilliga afsigter, som hans yttrande innebär, och därför att det i allt fall kan vara tillfredsställande för honom att veta, att Kammarne är af samma tanke som han. Beträffande den anmärkning, som den siste ärade talaren gjorde, så ber jag få bemärka, att 2 momentet af 63 § Riksdags-ordningen lyder så här: "Stadna Kamrarne öfver någon fråga, deri ständigt eller i dess ställe särskildt tillsatt Utskott sig yttrat, uti hufvudsakligen eller till vissa delar olika beslut, då skall Utskottet söka att de olika meningarne, så vidt möjligt är, sammanjemka och med förslag derom till Kamrarne inkomma." Utskottet, som fått Kamrarnes olika beslut tillbaka till förnyad behandling, har ej kunnat förbise att, hvad första delen af den föreslagna nya stiliseringen beträffar, så är den fullkomligt öfverensstämmande med Första Kammarens beslut. Att grundtanken i Första Kammarens beslut ock återfinnes i sednare delen af detta sammanjemkningsförslag, och att det således var Utskottets skyldighet att framlägga detta sammanjemkningsförslag, har derföre ingen af Särskilda Utskottets ledamöter velat bestrida. Det är blott och bart denna skyldighet, som Utskottet anser sig hafva fullgjort, ett försök, som jag vågar tro, att Första Kammarne ej borde misskänna, lika litet som jag tror det vara skäl att afslå detta förslag, som Utskottet nu framställt, isynnerhet då Herr Chefen för Sjöförsvars-departementet förklarar sig hafva under ompröfning alla dessa frågor, som här äro sammanförda i Utskottets förslag.

Grefve Hamilton, Henning: Om jag för min del ej fäster någon vikt vid, att Särskilda Utskottets förslag må blifva af Första Kammarne antaget, så härrör detta egentligen deraf, att, då ej mera återstår af den stora fråga, Utskottet haft att behandla, det kan vara likgiltigt, om denna del kommer att utgöra föremål för en hemställan till Kongl. Maj:t. Jag har emellertid tagit till ordet, emedan jag anser, att den andre talaren missförstått både grundlagens bud och Utskottets åtgärd. 63:dje § Riksdags-ordningen går så långt, att, äfven om Kamrarne i *hufvudsakliga* delar stadna i olika beslut, skall ändå försök till sammanjemkning ske. Om ock Utskottet ansåg att Kamrarne ej i hufvudsakliga delar öfverensstämde, hade det ej rätt att lemna saken å sido, utan har haft till pligt att sammanjemka de olika besluten, Kamrarne sedan obetaget att antaga eller förkasta förslaget till sammanjemkning. Frågan, huruvida Utskottet riktigt förfarit vid redaktionen af detta sammanjemkningsförslag, beror derpå, om Utskottets förslag upptager så mycket af båda Kamrarnes beslut som möjligt. I detta fall hafva Kamrarne varit eniga derom, att icke hela båtsmanshållet är för sjöförsvaret behöfligt. De hafva ock varit eniga deri, ehuru uttryckt med olika ord, att den del af båtsmanshållet, som skulle komma att bibehållas för sjöförsvaret, kunde undergå förbättringar i afseende på organisationen. I dessa båda punkter hafva Kamrarne varit eniga, och de återfinnas också i sammanjemkningsförslaget. Deremot har denna Kammarne varit af olika åsigt med Andra Kammarne om båtsmanshållets ställande på vakans.

Andra Kammaren ansåg nemligen, att *hela* båtsmanshället borde ställas på vakans. Första Kammaren yttrade sig ej derom; men har vid ett annat tillfälle ansett en del af båtsmanshället böra öfverflyttas till arméén, och nu att endast en del deraf är för sjöförsvaret nödig. Vid sådant förhållande tror jag, att Första Kammarén ej kan anse det vara en afvikelse från dess mening, att den del af båtsmanshället, som hvarken är för sjö- eller landtförsvaret behöfligt, ställas på vakans, utan Kammarén kan så långt gå Andra Kammarén till mötes. För min del har jag emellertid ej något yrkande att göra, utan öfverlemnar åt Kammarén att göra med förslaget hvad som finnes lämpligast.

Grefve von Platen: Det är ej för att ingå i sjelfva hufvudfrågan, der mina åsikter nog äro bekanta, och ej heller för att mycket tvista, huru Utskottet lämpligast bort förfara, så mycket mindre som jag vet, att Andra Kammarén redan afslagit Särskilda Utskottets förslag, utan endast emedan Utskottet visat mig det förtroende att vara dess ordförande, som jag ansett mig skyldig, då anmärkningar blifvit gjorda mot det sätt, på hvilket Utskottet löst sitt åliggande, att uppträda till dess försvar. Det fanns olika åsikter inom Utskottet om rätta sättet att gå till väga vid tolkningen af 63 § Riksdagsordningen. Det var verkliga de som ansågo, att sammanjemkning här ej var möjlig; men majoriteten ansåg, att äfven det omöjliga borde försökas, och detta var en så vacker tanke, att det sannolikt föranledde, att ej någon af Utskottets ledamöter reserverade sig. Emellertid kan ej nekas, såsom redan blifvit upplyst, dels att hvad som här blifvit föreslaget, står i strid mot Kamrarnes beslut, dels att det, efter min uppfattning, till och med innebär en motsägelse emot Första Kammaréns beslut, då den ej yttrat sig om båtsmanshållets ställande på vakans. Det kan väl ej bestridas, såsom den siste värde talaren yttrat, att hela representationen varit ense att *ej hela* båtsmanshället icke är för sjöförsvaret behöfligt; men om man med uppmärksamhet läser Andra Kammaréns beslut, d. v. s. den sista meningen — ty Utskottets förslag har tillkommit på det sätt, att man tagit första delen af Första Kammaréns beslut och andra delen af Andra Kammaréns till sammanjemkningsförslag — så står der "huruvida det skulle vara ändamålsenligt, att båtsmanshället efter hand ställas på vakans." Här är således ej fråga om en del af båtsmanshället, utan man har tagit steget fullt ut och hemställt, om det ej vore ändamålsenligt att ställa hela båtsmanshället på vakans, en tanke, som visst ej delas af Första Kammarén.

Herr von Koch: Jag för min del lägger mycket liten vikt på det beslut, som kan i hufvudfrågan fattas, i synnerhet sedan Herr Sjöministern förklarar, att det är naturligt, att Kongl. Maj:t kommer att tillse, att den del af båtsmanshället, som ej behöfs för sjöförsvaret, ställas på vakans. Icke har Kongl. Maj:t en massa båtsmän för ro skull, det är alldeles klart. Men det var icke detta jag ville säga. Jag har egentligen begärt ordet, för att bemöta den anmärkning, som här blifvit gjord mot sammanjemkningsförslaget dels af

Herr af Klint och dels af Utskottets ordförande. De hafva antydt, att förslaget skulle innebära, att *hela* båtsmanshället skulle ställas på vakans, men detta är en tanke, som jag tror, att få af Särskilda Utskottets ledamöter hyste, och som jag åtminstone ej byser, emedan jag anser, att de för sjöförsvaret obehöfliga rotarne böra öfverflyttas till landtförsvaret. Men då här i förslaget står "för försvaret", d. v. s. att den del af båtsmanshället, som är både för landt- och sjöförsvaret obehöfligt, ställes på vakans, så tror jag att formen är fullt riktig och att vi fullgjort vårt åliggande att söka sammanjemka de olika besluten enligt 63 § Riksdagsordningen. Jag får emellertid öfverlemnna saken till Kammarens godtfinnande.

Herr de Maré: Efter den upplysning, som lemnats, att Andra Kammaran afslagit Särskilda Utskottets sammanjemkningsförslag, torde det vara ofruktbart att vidare upptaga Kammarens tid; men ett yttrande, som Utskottets ordförande haft, anser jag ej böra lemnas oanmärkt. Han sade, att följderna af detta förslag skulle blifva, att hela båtsmanshället ställdes på vakans. Han har dock förbisett en mellanmening: "i den mån det befines för försvaret obehöfligt", hvaraf måste anses följa, att, om någon del af båtsmanshället är för försvaret nödvändig, så ställes den ej på vakans. Detta har jag ansett mig böra nämna; för resten vill jag ej längre upptaga Kammarens tid, utan får jag fortfarande anhålla om proposition på bifall till Utskottets sammanjemkningsförslag.

Grefve von Platen: Ehuru det ej kan vara intressant för Kammaran att erfara den ena eller andra ledamotens uppfattning, så ber jag dock få nämna, att jag ej förbisett den mellanmening, som den föregående talaren påpekade; men att, ehuru det är möjligt, att min uppfattning är felaktig, jag likväl ansett följderna, af ett sådant beslut som ifrågavarande förslag möjligen skulle medföra, kunna blifva att hela båtsmanshället skulle komma att ställas på vakans, hvilket jag tror stå i strid med Kammarens beslut.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till samma hemställan, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller Särskilda Utskottets hemställan i sednare delen af Memorialet N:o 2, röstar:

ja;

Den det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, afslår Kammaren denna hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 24;

Nej — 46.

Föredrogs Stats-Utskottets den 7 dennes bordlagda Utlåtande N:o 80, i anledning af väckt motion om indragning af Styrelsen för Statens jernvägsbyggnader.

Friherre Raab, Adam: Stats-Utskottet har i anledning af Grefve Sparres motion, att Styrelsen för Statens jernvägsbyggnader måtte sammanslås med trafikstyrelsen, hemställt, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda. Granskar man motiven, finner man, att Utskottet förbigått en omständighet, som torde väl vara förtjent af uppmärksamhet, nemligen att trafikstyrelsen i sitt utlåtande i ämnet tillstyrkt styrelsernas sammansläende till *en* och der-vid i afseende å tiden, då sammanslagningen borde kunna ega rum, anført, att sammanförandet icke lämpligen kunde ega rum förrän nordvestra stambanan blifvit fullbordad och anslag till nya banor af Riksdagen beviljade, "dock borde, derest anslag till nya banor beviljades medan arbetena å nordvestra stambanan ännu påginge, enligt styrelsens ofvan uttalade åsigt en gemensam styrelse redan då inrättas, för att från början utarbete de planer och vidtaga de förberedande åtgärder, hvarpå de nya banornas utförande berodde, men den dåvarande styrelsen öfver Statens jernvägsbyggnader borde i sådan händelse likväl fortfarande fungera, intill dess nordvestra stambanan vore fullbordad och redovisningen för dertill anslagna medel afslutad".

Nu har just det fallet inträffat, när Riksdagen, innan nordvestra stambanan fullbordats, beviljat medel för östra och norra stambanan. Emellertid har Stats-Utskottet helt enkelt sagt, att som nordvestra stambanan samt stationshuset i Stockholm ännu icke blifvit fullbordade, vore frågan för tidigt väckt. Detta synes mig dock utvisa ett förbiseende från Stats-Utskottets sida, hvarpå jag velat fästa uppmärksamheten. Då nu, såsom jemväl framgår af trafikstyrelsens utlåtande, en icke obetydlig besparing skulle vinnas, anhåller jag om afslag å Stats-Utskottets Utlåtande och bifall till den hemställan, som föreslagits af tvenne reservanter, nemligen "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes tillse, huruvida icke styrelsen för statens jernvägsbyggnader må kunna indragas och utförandet af berörda byggnadsarbeten åt Styrelsen för Statens jernvägstrafik öfverlemnas samt att Kongl. Maj:t behagade till nästa Riksdag i ämnet aflåta den nådiga framställning, hvartill förhållandena finnas föranleda".

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Till en början ber jag att få ur BetänkanDET uppläsa en del af redogörelsen för innehållet af Trafikstyrelsens utlåtande, hvilket utlåtande visserligen denna gång innefattar ett tillstyrkande af den ifrågasatta förändringen, tvärt emot ett förut af samma styrelse gifvit afstyrkande. Detta tillstyrkande är sådant, att man ganska tydligt kan mellan raderna läsa, att förändringen icke skulle medföra någon väsentlig besparing. Det heter sålunda:

“Beträffande sättet, hvarpå den ifrågasatta sammanslagningen, enligt Styrelsens åsigt, borde utföras, har trafikstyrelsen anført, “huruus dervid till en början borde bemötas den föreställning, som hos Riksdagen gjort sig gällande, nemligen att chefen för Statens jernvägstrafiks banafdelning tillika skulle kunna öfvertaga chefskapet för de nya jernvägsbyggnader, som nu utföras genom byggnadsstyrelsen. Denna föreställning grundade sig utan tvifvel på obekantskap med eller förbiseende af de åligganden, som tillhörde förstnämnda chefskap. Till detta hörde visserligen äfven utförandet af de nya byggnader, som i och för trafikens tillväxt blefve nödiga, men detta nybyggnadsarbete vore icke allenast en obetydlighet, jemfördt med de arbeten, som betingades af årliga anslag med omkring 3 å 4 millioner, utan äfven en jemförelsevis ringa del af det arbete och det ansvar, som för öfrigt tillhörde Statens jernvägstrafiks banafdelning, nemligen det för trafikens säkerhet nödiga underhållet och bevakningen af de redan trafikerade jernvägarne. Att nu till ett så beskaffadt ansvar hos chefen för banafdelningen vilja lägga äfven det, som utförandet årligen af 3 å 4 mil jernväg innebure, syntes Styrelsen icke vara lämpligt. Första villkoret för ett sammanförande syntes Styrelsen således vara, att nybyggnadsarbetet bildade en särskild temporär afdelning under den allmänna förvaltningen af Statens jernvägar, hvilken naturligtvis skulle för öfrigt utgöras af de afdelningar, hvari förvaltningen af Statens jernvägstrafik nu är indelad. Förstnämnda afdelning, hvilken lämpligen kunde benämnas byggnadsafdelningen, skulle således omfatta hela den förvaltning, som nu stode under Styrelsen öfver Statens jernvägsbyggnader, dock med vissa uppgifna undantag. Afdelningens chef, benämnd öfveringeniör, skulle vara ledamot af den gemensamma Styrelsen och föredragande för afdelningens ärenden. Beträffande fördelningen inom den gemensamma Styrelsen af det ansvar, som nu åläge byggnadsstyrelsen, borde till en början erinras, att, enär det ej med fog kunde begäras, att en enda person skulle såsom chef ansvara, icke allenast för trafiken på de Svenska stambanorna, hvilka årligen tillökades, utan äfven för alla de funktioner, som för närvarande tillhörde chefen i Styrelsen öfver Statens jernvägsbyggnader, skäl torde vara att, då bägge Styrelserna sammanslogos, på öfveringeniören förflytta en del af det ansvar, som åläge den nuvarande byggnadsstyrelsens chef“.

Öfver personal och arvodesstat vid den nya byggnadsafdelning, som sålunda skulle uppkomma, är af trafikstyrelsen framlagd följande beräkning:

En Öfveringeniör	R:dr R:mt	7,500: —
En andre Sekreterare	” ”	3,500: —

Tillökning i arfvode åt Registratorm	R:dr	R:mt	500: —
En Kassör, arfvode	”	”	1,500: —
missräkningspenningar	”	”	250: —
En andre Kamererare	”	”	3,500: —
En Revisor	”	”	3,000: —
En Bokhållare	”	”	2,100: —
En Vaktmästare	”	”	750: —
Extra biträden vid förefallande behof	”	”	6,000: —
	Summa	R:dr R:mt	28,600: —

varande härvid af trafikstyrelsen erinradt, att, då de arfvoden, som för närvarande utginge till byggnadsstyrelsen, utgjorde 40,600 R:dr, sammanföringen af de båda styrelserna skulle verka till en minskning i arfvodesutgifter af omkring 12,000 R:dr, jemförda med dem, som skulle betingas deraf, att de båda styrelserna, hvar på sitt håll, fungerade inom hufvudstaden, äfvensom att besparing för öfrigt i hyror, uppvärmning och belysning af tjenstelokaler m. m. kunde uppskattas till ungefärligen 1,000 R:dr“.

Det är egentligen genom nedsättning af lönerna för chefen och den ene byråchefen, hvilken sednare fått namn af sekreterare, samt indragning af en byråchef som besparing skulle uppkomma, men jag hemställer, huruvida det kan vara skäl att nedpressa aflöningen för en chef, som har att ansvara för så betydliga statsutgifter och endast för kort och obestämd tid erhåller förordnande. Jag är fullt öfvertygad om att, så vida bokföring och redovisning hufvudsakligen utföras vid de särskilda arbetslinierna, der de utan väsentlig tillökning i arbetskraften numera utan olägenhet kunna verkställas, kostnaden för byggnadsstyrelsen kan nedsättas under kostnaden för den af trafikstyrelsen föreslagna byggnadsafdelningen. Denna åsigt bekräftas deraf, att byggnadsstyrelsens förslag till aflöningsstat, i händelse hela styrelsen förflyttades till arbetslinien, uppgår till 21,500 R:dr, hvaremot den af trafikstyrelsen för dess byggnadsafdelning föreslagna stat går till 22,500 R:dr, utom extra biträden, hyror, m. m. som i båda fallen tillkomma.

Så länge anslaget till Statens jernvägsbyggnader icke understiger 2,000,000 R:dr årligen, är det, enligt min öfvertygelse, ekonomiskt fördelaktigt att behålla en särskild byggnadsstyrelse, för att tillse och ansvara för, att dessa medel med klok hushållning användas för afsedt ändamål.

Att lägga byggnadsstyrelsens göromål och ansvar på trafikstyrelsen, hvilken förut är öfverhopad af ständigt växande bestyr och omtanke för trafikens skötande och jernvägarnes underhåll, samt derföre icke kan vara i tillfälle, att personligen tillse och öfvervaka jernvägsbyggnadernes utförande i detalj, och att nog hastigt och på stället meddela behöfliga föreskrifter, eller ega nödig kannedom om ingenjörernes egenskaper och större eller mindre lämplighet för olika befattningar, måste, så vidt jag kan inse, leda till förluster, i första rummet vid byggnaden, och äfven vid trafiken, som derigenom förlorade en del af styrelsens arbete och omtanke. Kostnaden så väl för trafiken som i synnerhet för byggnaden beror nemligen i hög grad på hushållningen i detaljerna, jemväl de minsta, emedan de ständigt återkomma till stort antal. Genom den föreslagna förenin-

gen af styrelserna kunde ingalunda göromålens mängd minskas, men ansvaret skulle i vissa fall öfverflyttas från byggnadschefen på trafikchefen, oaktadt den sednare icke vore i tillfälle att taga någon egentlig befattning med byggnadens ekonomi. Den, som utför ett arbete, bör ock derföre bära ansvaret.

De dåliga utsigterna för ingenjörernes framtid kunna icke undgå att menligt inverka på deras nit, och derföre är en oafslätlig tillsyn och sträng kontroll öfver arbetets ekonomi ännu mera än förr af behof.

Trafikstyrelsen har nogsamnt ådagalagt, att den hyser större intresse för trafikens bekvämlighet och billighet samt låg kostnad för underhåll af bana och byggnader, än för låg anläggningskostnad, och någon förändring i detta arseende är icke att förmoda; men då dessa intressen ofta komma i strid med hvarandra, synes det, för vinnande af billig anläggningskostnad, icke vara lämpligt att trafikstyrelsen skulle erhålla afgörande rätt angående jernvägsbyggnaden.

Det nödiga sambandet emellan båda de ifrågavarande förvaltningsgrenarne vinnes bäst och med minsta arbete, såsom i de flesta länder egt rum, genom bestämmande af vissa grunder för byggnaden, hvilka, då så finnes nödigt, kunna ändras efter framställning af den ena eller andra styrelsen, och derigenom att trafikstyrelsen, såsom hittills skett, afgifver utlåtanden angående vissa byggnadsplaner af lokal natur, såsom stationer m. m., innan de af Kongl. Maj:t gillas, samt, inom förut bestämda summor, anskaffar den rörelsemateriel och de inventarier, som erfordras för trafiken.

Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Friherre Raab: Förgäfves har jag sett mig ikring, huruvida jag icke skulle kunna upptäcka chefen för trafikstyrelsen. Då han emellertid icke är tillstädes för att försvara styrelsens utlåtande, befinner jag mig i den sällsamma ställning, att nödgas uppträda i hans ställe emot byggnadsstyrelsens skicklige försvarare, hvars nit går ända derhän, att han, icke nöjd med hvad texten innehåller, till och med läser mellan raderna.

Herr Nordenfelt har, bland annat, sagt, att, då det lider mot slutet af jernbanföretagen, kunde man icke af ingenjörerna påräkna samma sträfvan till sparsamhet som hittills. I så fall och med kännedom om hvad banbyggnaderna hittills kostat, måste man sannerligen förskräckas vid tanken på de utgifter, jernbanorna framdeles skulle medföra.

I sitt anförande har Herr Nordenfelt förgätit omnämna, att, sedan byggnadsstyrelsen afemnat en jernväg till trafikstyrelsen, har denna, enligt hvad som är ganska allmänt känt, icke sällan måst med stor kostnad förändra de till banan hörande byggnader, och dessa utgifter hade måhända kunnat besparas om styrelserna aldrig varit delade.

Vidare torde jag få erinra, att vid enskilda jernbanföretag här i landet stundom byggts för ända till 3 millioner på ett år, och att för dessa jernbanföretag varit anställda blott en chef med några ingenjörer, under det Staten i och för sina jernvägsbyggnader haft

en särskild byggnadsstyrelse, som i aflöning kostat några och 40,000 R:dr.

Hvad kostnaden beträffar, har trafik-styrelsen upplyst, att en besparing skulle kunna vinnas af 12,000 Rdr, men då lönerna måhända upptagits väl högt, föreställer jag mig, att besparingen borde kunna blifva ändå större.

Jag befarar att, då Riksdagens 11:te timma är inne och dessutom Betänkandet, oaktadt det nu föredragits, är bordlagdt blott en gång, någon ändring nu icke kan vinnas; men frågan är af stor betydelse och väl förtjent af uppmärksamhet, då det är att hoppas, att, om reformen genomfördes, både större enhet, större ändamålsenlighet och en icke obetydlig besparing skulle ernås.

Jag har all aktning för Herr Nordenfelt; men han är en fackman, som blifvit inkarnerad i de åsikter, han här försvarar, och jag ber Herrarne derföre icke fästa allt för mycket afseende vid hans anförande, hvilket måhända snarast kan anses åsyfta att försvara ingenjörerne.

Herr Nordenfelt: Med afseende å de af Friherre Raab omförmälda kostsamma förändringar, som trafikstyrelsen, sedan den öfvertagit banan, varit nödsakad vidtaga, ber jag få nämna, att dessa förändringar, utom tillbyggnader i följd af trafikens tillväxt, bestått i flyttandet af en eller annan vägg eller ett och annat mindre hus, att sålunda de omförmälda betydliga kostnaderna reducera sig till en obetydlighet, att de ifrågavarande byggnaderna i allmänhet varit uppförda under den tid, då endast *en* jernvägsstyrelse fanns — och att förändringarne varit en följd af förändrade åsikter.

Friherre Raab har jemväl uppgifvit, att de enskilda banorna skulle kostat mindre i förvaltning än Statens banor. Så är likväl icke händelsen, ty de enskilda banorna hafva förvaltats af en öfveringenjör, en verkställande ingenjör och en direktion, bestående af flere personer, till följd hvaraf förvaltningskostnaden för dessa banor varit större än för stambanorna, enligt speciela uträkningar som jag varit i tillfälle att se.

Sedan öfverläggningen förklarats slutat samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utlåtandet, dels ock afslag derå samt bifall till det förslag Herr Key i sin vid Utlåtandet fogade reservation afgifvit; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utlåtandet och, då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogos och bifollos Stats-Utskottets den 7 dennes bordlagda Memorial:

N:o 82, med förslag rörande aflöningen för de tjenstemän och vaktbetjente, som vid kommande riksdagar varda hos Kamrarna och Utskotten samt i Riksdagens Kansli anställde; och

N:o 83, angående en gratifikation åt Statskommissarien Bruno Johansson.

Föredrogs och lades till handlingarne Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 7 dennes bordlagda Utlåtande N:o 3, i anledning af Riksdagens år 1869 församlade Revisorers i deras berättelse angående Riksbanken gjorda framställning, att medel, insatta på deposition mot ränta, måtte, oansedt depositionsbeviset förkommit, varda till vederbörande deponent utbetalade, samt angående allmänna föreskrifter för dylika fall.

Föredrogs och bifölls Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 7 dennes bordlagda Memorial N:o 4, angående arfvoden åt den hos Utskottet anställda kanslibetjening.

Föredrogs och bifölls Kanslideputerades den 7 dennes bordlagda Memorial N:o 3, angående de riksdagshandlingar, som före riksdagens slut icke hunnit tryckas eller till expedition befordras.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 7 dennes bordlagda Utlåtande N:o 9, i anledning af remiss utaf Andra Kammarens protokollsutdrag N:o 208, med delgifvande af Kammarens beslut i fråga om förändrad plan för undervisningen vid rikets elementarläroverk.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets Memorial:

N:o 88, med förslag till sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i anledning af Utskottets Utlåtande N:o 78, öfver väckt motion om förändring af uppvärmnings- och luftvexlingsanstalterna i Första Kammarens sessionsrum;

N:o 89, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Utskottets memorial N:o 77 med beräkningar öfver statsregleringen för år 1871 samt i fråga om fyllande af Riksgälds-kontorets behof;

äfvensom Bevillnings-Utskottets Memorial:

N:o 13, med förslag till ännu icke afgjorda tullbestämmelser för vissa artiklar;

N:o 14, angående beräkningen af tull-, post-, stämpelpappers- och bränvinsbränningsmedlen; samt

N:o 15, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande postväsendet.

Grefve Mörner, Carl Göran: Emot Kammarens i förmiddagens plenum fattade beslut i fråga om upptagande af lån för fortsättande af Statens jernvägsbyggnader får jag till protokollet nedlägga min reservation. Denna reservation afser så väl formen för föredragningen som sjelfva beslutet i och för sig. 60 § Riksdags-ordningen stadgar, att, om ett förslag innefattar flera delar, som ej lämpligen kunna i ett sammanhang afgöras, bör särskild proposition å hvardera delen framställas. Men af detta stadgande lærer dock icke följa, att hvad, som icke lämpligen kan delas, skall sönderstyckas, än mindre att detta skall göras på sådant sätt, att de särskilda delarne icke innefatta begriplig mening. Detta blef emellertid händelsen genom den tillämpning, som skett af Kammarens beslut med afseende å föredragningen. Då detta beslut fattades, förmodar jag att meningen dermed just var, att de olika belopp, som förekommo i Utskottets förslag och uti den vid Utskottet fogade reservation af Friherre Funck med flere, skulle komma att uppställas emot hvarandra, och att omröstningen skulle skilja dem emellan. Så skedde dock icke, utan blef, till följd af den form, propositionerna erhöillo, frågan om lånets storlek undanskjuten i första voteringen och förekom i den sednare blott såsom en redaktionsfråga.

Kammaren åtskiljdes kl. 9 eftermiddagen.

In fidem

O. Brakel.
